

Karel Sabina:

HROBNÍK

Byl to krásný den letní; uprostřed oblohy skvělo se slunce polední, oudolí a hory stříbrnou září svou posívajíc; i třípytily se kraje vůkolní, jako by po luzích českých zlaté bylo se rozvalilo moře. Bezechmurné klenutí blankytové v obzoru na vzdálené hory důvěrně se podepíralo a země i nebe v čistém plamenu se leskly. Zralé obilí výšku člověčí přesahovalo, zelenými hájemi a lučinami prožloutajíc. Ve stínu stromů kaštanových několik sousedů vesničky K. . . . sešlo se, jako obyčejně v nedělní den, učitele svého očekávající, by jim něco z týdenne přicházejících novin pražských vypravoval nebo předčítal. „Bohudíky,“ pravil konšel, „že dnes den sváteční jest; pochybuji, že by kdo byl parnem v poli obstáti mohl.“ „Ba ovšem,“ odpověděl ponocný; „jest se obávati, že vyschnou potokové okolní, nepřitáhne-li brzo vlašící déšť. Záveský rybník také již ukazuje dno. „ „Tent' beztoho již dávno měl býti vypuštěn,“ řekl šedivý rychtář, „a nebyla by ho věru žádná škoda. Ryby se v něm nerodí a mlýnům též hrubě neprospívá; i zdá se, jako by staré pověry, proti všemu namítání nových mudrců, přec něco pravdivého do sebe měly, an se tam každoročně, dokud paměť moje sahá, z naší obce někdo utopil. Necht' tedy vyschne.“ „Nejsem pověrečný,“ promluvil konšel, „a leccos sobě umím přirozeně vysvětlit, an jsem se v potulkách vojenských mnohé věci přiučil, na kterou bych doma nikdy byl nepomyslel; co se ale záveského rybníka týká, pochopiti nemohu, proč, buď jak buď, každoročně z něho mrtvola vytáhnouti se musí, jako by obec naše kletbou zavázána byla žravému bahnu obět' tu podávati. Již co chlapec jsem o tom slýchal a matka má mně přísně zapovídala přiblížiti se k němu. Dvacet let jsem zatím na vojně strávil a dávno

již jsem byl zapomenul na pověru. Navrátil se opět domů pozorují, že pověst a bohužel i uskutečňování jí se ještě zachovalo. Proč se asi ten močál již dávno vypustit neb aspoň ohradit nedal k odvrácení nového neštěstí?“ „O vypuštění rybníka nebývala řeč,“ odpověděl rychtář; „teprve nyní, co mladý pan hrabě nastoupil statek svůj, ustanovilo se na poručení jeho hned po žních kalužiny vyčistit a rybník vypustit, kdežto prý se napotom panská zahrada založí. Ohrazen však byl již před šestnácti lety, za nebožtíka pana hraběte Věnceslava, a přece... „ „Jen dopovězte!“ zvolal jeden z mladších sousedů. „Já právě tehdy byl v cizině a až po dnešní den jsem se náležitě nedověděl, jak se dělo s otcem našeho pána.“ „Inu, kdož to ví?“ pravil rychtář. „Posaváde se to nevysvětlilo a zůstane to nepochybně navždy tajemstvím. Což neznáte celou tu příhodu? Tedy poslechněte; co vím, milerád vám sdělím. - Právě se byl utopil mlynářův pacholík, když nebožtík pan hrabě o pověsti obecné se dověděl. Rozhorlen nad pověrou selskou kázal celý rybník kolkolem ohraditi a přísným slovem celé obci, zvláště ale školním dítkám, blízký přístup ke hrázi zapověděl. I zachovával se příkaz dle vůle jeho, aniž se více jaké neštěstí přihodilo. V roce nato však, právě asi v této letní době, našla se bezhlavá mrtvola hraběte, nedaleko břehu pokraj meze ležící. Hadové a ještěrky otevřeným chřtánem v tělo jeho se zažírali a krvavý potok kolem něho bařiniště začervenil. Byltě v nejskvostnější oděv svůj vojenský oblečen. Žádný nevěděl, kterak tam byl přišel. U večer předtím, po stole, již svléknut odešel do komnaty své, neboť míval v obyčeji dlouho do noci čísti. Hraběnka nevěděla, že by ještě někam jíti zamýšlel. Zámek byl uzavřen, žádný pána z domu vycházeti neviděl, a on přece odešel navždy! Všecko pátrání bylo marné a smrt hraběte Věnceslava až po tu dobu zůstala nevyzkou-

matelným tajemstvím. V krátkém čase nato padly náramné deště. Potokové se nadmuli a vystoupili rybníci okolní přetrhali hráze své, u kteréžto příležitosti také plot záveského rybníka odplaval. Paní hraběnka odjela a od té doby se na venkově neukázala. Nato pak opět rok co rok někdo v záveském rybníku vlnám za oběť padl.“ „Bohudíky,“ pravil konšel, „že nás letos posud podobná nehoda minula. Vbrzce učiní se všemu konec: mladý pán bude zde obývati a mnohých změn a oprav očekávati máme.“ „Co se týká změn,“ namítnul ponocný, „nepochybuji; ale opravy - věru nevím, zdaž i všechny k našemu prospěchu budou. Tak dlouho jsme již vytrvali při starém - nechť raději vše i budoucně tak potrvá, jak nyní jest. Nynější svět jako posedlý po samém novotění a opravování baží, jako by z toho cos dobrého vykvétalo. Co se dělo, stalo se vůlí boží a mocnost lidská toho nepřekoná. Co se státi musí, proti tomu náš pan hrabě nezmůže ničeho; důkaz máme na smrti otce jeho. Posaváde ale aniž co uděláno, aniž co odstraněno jest; nežli rybníka zde nebude, ještě mnoho nepříjemného přihoditi se může. - Neposmívejte se; vímť já nejlépe, proč právě takto soudím. U ponocování svém leccos jsem viděl, o čem se vám ani nezdává. Pamatuje-li pak z vás kdo, sousedé, že již tenkrát, když před šestnácti lety pan hrabě Věnceslav rybník ohraditi kázal, jsem vám vypravoval, jak dvě noci před úmrtím jeho v plášť zahalenou osobu jsem spatřil, od rybníka ke hřbitovu se beroucí, kdežto se oku mému ztratila?“ Ještě něco chtěl ponocný vypravovati, an očekávaný učitel přiblíživ se hovoru konec učinil. Všickni vstavše příchozího vlídně uvítali. Bylť tento muž vzdělanější a osvícenější, nežli páni stejného s ním povolání zvláště na venku obyčejně bývají, pročež i u všech obyvatelů velké vážnosti požíval.“ Jen pokračujte dále, o čem jste mluvili,“

nabádal učitel; „beztoho vám dnes žádných novin nepřináším. Klášterní panna Alžběta již leží v posledních mrákotách, každého okamžiku povolání z tohoto světa očekávajíc; mně svěřeny jsou pohřební záležitosti, pročť li dnes u vás dlouho zdržeti se nelze. Pokračujtež tedy v prvnější rozprávce.“ Konšel, jsa zcela jiných náhledů nežli ponocný, vypravoval učiteli krátce, o čem bylo mluveno, dokládaje, že mínění jeho stranu opravování a obnovování s ponocným se neshoduje. „Nebyl bych myslii,“ dí učitel, „že i v naší obci zastaralé pověry tak pevně se usadily, a mám za to, že jest brzké opravy duševního života našeho zapotřebí. Takovéto obecné předsudky, milí sousedé, jsou nejen směšné, nýbrž i celé dědině škodlivé. Ve zkoumání pravdy a odstraňování bludných pověr učinilo nynější pokolení znamenitý pokrok. Nevšímavost souvěké vzdělanosti a patrného postupování člověčenstva v osvěcenosti není nám přirozena, nýbrž jen uvyklá, anot se pohodlněji zdá staré, často i škodlivé způsoby zachovávatí než namísto zavržených nové přijímatí. Zdali nepoznáváte z týdenních novin, jak vysoký stupeň vzdělanosti již jiní národové dosáhli, jak úsilně veškeré překážky a obtížnosti přemáhají; u nás pak lid, nových nálezů si méně všímaje, k osvícení a oslavení vlasti nemnoho přispívá! Co však oněch nepatrných pověr vesních se týká, ty nás u vzdělaných lidí v posměch uvádějí a bylo by přátí, aby se co nejdříve z kořene vyvrátily „ Zamlčel se, a pohlížeje vůkol na sousedy, odpověď očekával. Bylo však patrné, že všickni stejného jsouce mínění jemu přisvědčovali, jediného ponocného vyjma. „Vím,“ dal tento za odpověď, „že vám o takových záležitostech důvtipněji souditi lze nežli mně, nevzdělanému venkovanu, ale naprosto nepochopuji, proč bychom zavrhovati měli drahá přesvědčení otců našich. Čili posměch nováčků dostatečným jest důkazem nepravdivosti

dějů pověstných? Jestli' důkazem nevěry a lehkomyšlnosti mladých, ne však pověrečnosti starých časů. Nechci se honositi zkušeností svou, ale věřte, že by mnohý jináče smejšlel i mluvil, kdyby se mnou ponocoval. Nechí ale myslí a mluví, jak se komu líbí: já potrvám na svém, že pověsti o záveském rybníku nejsou pověrami.“ „Viděl jste něco? Máte nějaké přesvědčení?“ tázali se všickni, zvědavě mluvícího obklopujíce. „Dostí věru na tom, co již každému z nás povědomo,“ dí ponocný; „nicméně opět nových mám důkazů. Již po několik nocí vycházívám na hájovou stráň, odkud si celou krajinu, zvláště za ouplňku měsíce, snadno přehlídnouti lze; tu vždycky, právě o půlnoci, vidívám postavu, od hřbitova k rybníku krácející, kdež se mezi chrastím zraku mému ztrácí. Bůh račiž chrániti obec naši! Právě takové vidění míval jsem před šestnácti lety a proroctví mé tehdejší, že někdo z obce v rybníku pochován bude, ukrutně se vyplnilo na panu hraběti.“ „Tu máte přesvědčení,“ pravil učitel, „jak člověk zcela přirozenou věc pověrečně sobě vysvětluje. Osoba, kterouž v noci vidíváte, jest náš mladý pan hrabě Vilím. Znáte všickni podivné způsoby jeho a víte, že s nižádným spolku ani přátelství nehledí. Miluje pouze samotu, celý téměř den čtením rozličných knih se baví a žádný z nás honositi se nemůže, že by s ním byl kdy promluvil; toliko hrobníku, podobajícímu se v jednání pánovi, někdy s ním hovořiti lze. Teprv po západu slunce hrabě Vilém procházkou vycházívá a nikam jinam nežli na hřbitov, odkudž se málokdy před půlnocí vrací. Kdož ví, co se mu tam zalíbilo! To však jisto, že jej ani záveský rybník, ani pověra o něm tam neláká, neboť ačkoliv velmi mladý, jest nadobyčejně osvědčený, a dozvěděl se o pověře naší obce, nemálo se durdil, ano, přísný rozkaz písemní stranu vyvrácení této pošetilosti mně zaslal. Možná že i nebožtík pan

hrabě v nočních procházkách sobě liboval, a protož se nedivím, že ponocný vídal postavu. Mimoto se pamatuji, že při oumrťi hvězdy a kříže, na prsou jeho připnuté, byly mu odňaty, z čehož uzavříti se dá, že ho nikoli zlí duchové, nýbrž zlí lidé přepadli.“ „Kam se ale poděla jeho hlava, že ji nebylo nalezti?“ tázal se rychtář. Nežli však učitel odpověditi mohl, zazněl zvonek klášterní umíráčkem. Všickni umlknuvše hleděli, odkud přicházely zvuky. „Již je v pánu!“ pravil učitel; „dejž jí Bůh lehké odpočinutí! Bylať dobrá a milostivá; nezdá se však, že na tomto světě mnohých radostí požívala. Pan hrabě Věnceslav, ačkoliv jinak vlídně jednával, přece prý ji přísným bratrem býval a povídá se, že nevolně vstoupila v řád klášterní, donucena jsouc hrdou matkou a přísným bratrem svým. - Nyní však musím obstarati příkrov a zpěváky ku pohřbu. Mějte se dobře, sousedé! V příští neděli se opět sejdem, snad že do té doby leccos nového vám ku sdělení se nahodí.“ Takto řka podával na rozloučenou sousedům rukou svých a odcházeje ponocnému kynul, by jej vyprovodil. Posavád ani obláček nezastínil jasnou oblohu a v sluneční záři planul záveský rybník a krajina v něm vyobrazená. Pokraj háje třpytil se pozlacený kříž klášterní vížky, odkud zádumčivé zvuky umrlčího zvonku, žalostivě a teskně zaznívajíce, skvělým bloudily krajem, jako by odletělou duši zcmřelé osoby bolestně zpět svolávaly a soucitné srdce i slzy lidské vzbuzovaly, by želely s nimi, že pod květnou, záři objasněnou zemí kyne temný hrob a za jasnou viditelnou oblohou že neviditelný, nejistý kryje se svět. Právě dozníval umíráček, když učitel s ponocným po břehu rybníka ubírali se ku klášteru, několik set kroků ode vsi vzdálenému. Učitel počal po krátkém mlčení: „Zdaližpak jste ubezpečen, sousede, že vidění vaše, o němžto jste mi již před několika dny vypravoval, nebylo pou-

hým bludným omylem anebo docela lichým snem?“ „Pane učiteli, devaterou mohu na to složit přísahu, že jsem ani se nezmejlil v osobě, ani nespál. Dobře pamatuji každé pohnutí. Právě jedna hodina s půlnoci odbila, měsíc stál v ouplňku a jasno bylo jako ve dne. Viděl jsem zdálky hrobníka a slyšel jsem jej kopati. Přišel blíže spatřil jsem, že sestoupil ve vykopaný hrob, v kterémžto musel již někdo ležeti, neboť hlasitě praskaly prkna rakve a namáhání hrobníkovu u otvírání jí Zapřítí se nedalo. Co však dále se dělo, nemohu říci, an měsíc ukryl se ve chmury a já ničeho více nezočil.“ „Podivná věc! Dávno-li tomu asi, co se to přihodilo?“ „Stalo se to právě tu noc po pohřbu jeptišky Anny; i upozoroval jsem druhý den, že to byl hrob její, neb ačkoliv zase dobře urovnán byl, přece jsem na něm změno poznal, i dubový kříž byl obrácen k jiné straně, než jsme jej byli postavili.“ „Neroznášíte toho po vsi,“ radil učitel ponocnému, „neopomíňte však častěji tam dohlížeti, a spatříte-li opět něco podobného, tedy to mně soukromě sdělte. Hrobník je zde cizincem, žádný neví, odkud přišel a takových zvláštností do sebe má, že za tak mnohá léta jeho tu přebývání nikdo jej nevyzkoumal. Takovému člověku nelze důvěřovati, neboť kdož prohlíží tajemné oučely jeho?“ „Ano, máte pravdu. Budu jej pilně pozorovati, neb věru nevím, co v tom člověku vězí. Chladně pozdravováá, chladně na pozdravení děkovává, na žádného nepromluví, a ptá-li se ho kdo na něco, co nejstručněji odpovídá. Sešliť se to dva nemluvní lidé, on s naším panem hrabětem; to jen bych rád věděl, který z nich na druhého dříve promluvil a co as pan hrabě vábného u hrobníka nachází.“ „Nedivil bych se,“ přejal učitel řeč, „kdyby byl hrobník příliš sprostým člověkem, jenž by svou hloupost před lidmi ukrývati chtěl jich se stranit; neboť obyčejně bývá, že lidé zákonů vzdělanějšího společenství ne-

znající společností se vyhýbají, kde jen mohou; o něm však mám přesvědčení, že není ani sprostý, ani hloupý, neboť před několika lety, máje příležitost v bytu jeho navštívit jej, nad vybranou knihovnou jeho nemálo jsem se podívil. Prohlížeje poněkud jeho knihy, veškerá důmyslná a zádumčivá místa olůvkem zvlášť poznamenána jsem shledal. I kdo zná způsob jeho u vychování dcery, přestává pochybovati o vzdělanosti hrobníkově. „Vidíte jej, tamhle přichází!“ pravil ponocný; oba se mimovolně zastavili, zdaleka na hrobníka hledíce, až se napotom též k rybníku přiblížil a onino hovořice o něm ku klášteru odcházeli. Z druhé strany vesnice, tam kde mezi ovocným stromovím rozložitého borku nevysoký strměl zámek hraběcí, přicházel hrobník. Byltě muž nevelké, však mocné postavy; popelavý oděv dodával způsobům jeho zvláštní ráznosti. Pod černou soukennou čepičkou mnohý vlas již se měnil, svědectví dáváje, že se hrobník již blíží ke stáří, ve kterém vášeň dobouřivá a plamen činného zápalu chladne. Zasmušilý obličej jevil nejasnou mysl, nebylo však lze rozhodnouti, zdali mocnost času či nestřídmá starostlivost brázdy mu na čele utvořila, neboť pod hustým obočím blýskaly se černé oči, v neumdleném plamenu co žhoucí hvězdy uprostřed tmavého mračna; kdykoli čelo mrzutě se stáhnulo, tu vždy jasněji se třpytil zrak, i ousměch ústy pohrával, že každý pozorující živost jeho duševní na první pohled uhodnouti musel. Ani modrý nebes oblouk, ani květy a stromy v objasněné prostře nevábily jej. Pevně před sebe hleděl v chladnou zemi, jako by se v ni chovala tajná ztráta, jejíž objevení se jedině bylo bys to veškerou pozornost jeho vzbuditi. Často se mu pohybovala ústa a sám se sebou mluvit se zdál; často zamyšlen státi zůstana slzy z očí sobě stíral. - Divno že kdy blaho ozářené země v radostných zpěvích hájů a v květuplných luzích

se ozývá, člověku jedinému tento utěšený pohled slzu vynucuje. Či jest to slza radosti?. - Ach nikoli! Jest to výraz želu nevyslovitelného nad krátkou a počasnou skvělostí touto, kteréžto myšlénce žádné jiné stvoření podrobena není. To snad byl i hrobníkův stesk. Zhlídnul-li ale někoho zdaleka jej pozorujícího, zrychliv kroky postranní pěšinkou k domovu se ubíral.

II.

Vesnice K... položením i půvabným vúkolím svým náleží mezi pěkné vesnice. Hrabě Věnceslav nepořádné a staré chaloupky byl z většího dílu na vlastní outraty dal zbořiti a nové, vkusnější vystavěti. V celé blízké krajině nenalézaly se tak čisté a oupravné silnice i pěšinky jako v K... Nastoupiv nyní syn jeho, hrabě Vilím, panství, jakožto hodný nástupce otce svého stejnou měrou o zvelebení a okrášlení místa tohoto pečoval. Ačkoliv se Vilím každého stranil, pokud nevyhnutelná potřeba jej nedonutila osobně B někým jednati: přece hned u nastoupení dědictví svého všem poddaným ouředníkům písemnými rozkazy oznámil, že lu na zdokonalování statku jeho nemálo záležití. Půvabnou dolinu, v nížto přívětivá vesnice ležela, u východu obmezoval háj, tiché stíny své daleko rozprostíraje a teplé údolí chladným dechem provívaje, jako za soumraku vání večerní ochlazuje luhy. V stínu hájovém vystoupá starožitný klášter, jehožto vybudování hluboko do středního věku sahá. Za dávných časů tam býval mnišský řád, čehož mimo tamějšího archívu i vysoké, na hrobkách kostelních v mramoru vytesané postavy dosvědčovaly, jakož i veliké obrazy, ve dlouhých, u věčném soumraku dlících chodbách vyvěšené, podobizny to zemřelých tam mnichů. Později na místě mnichů jeptišky se usadily, až po tuto dobu tam obývají-

cí. Věž klášterní nehrubě byla vysoká, tím vyšší však se zdál chrám s klenutím vzhůru se vypínajícím a obrovskými sloupy dle gotického vkusu z kamene vytesanými. Vysoké okna mnohobarevným sklem pro zastiňování sloupů jen mdlé světlo roz sívaly a kamenné sochy, dávnověké pozůstatky minulých časů, z obou stran zdě krášílice, smutně hleděly ze stanovišť svých na šerý chrám, do jiných, dávno uplynulých věků mysl pozorujícího zavádějíce. Nad hlavním oltářem nevelké okénko silným žlutým sklem pablesky sluneční do osamotnělého chrámu pouštělo a slabé prožloutlé paprsky míhaly se po šedých stěnách. Jakkoli však zasmušilý uvnitř se jevil kostel, zevnitř, spojen s klášteřem, ráz vznešenosti do sebe měl. Mezi hustými stromy, s vysokými železnými vraty a černou, ouzkými okénkami mnišských bytů posetou zdí, stál tu klášter co starobylý náhrobek pochovaných věků, z něhožto zpěv a znění varhan co žalující zvuky sborů podzemních ve kraj se zanášely. Z jedné strany ke kostelu družil se hřbitov, kterýžto nízkou zdí ohrazen, mír a pokoj nerušený v sobě ukrýval. Dřevěné i železné křížky v sluneční záři zdaleka se skvěly a lilie, růže i květy amarantové po náhrobkách zachvívaly se v políbení hravých větérků, v šumot háje mísíce tajný šepot svůj. Zde onde k mladému stromku vinul se jilm a veškeré hroby byly tak pravidelně uspořádány a kvítky tak čerstvy zachovány, že bylo patrné, jak starostlivá péče se zvláštní opatrností na ně dohlížela. Naproti klášteru stála chyše hrobníkova mezi nově vysázenými ovocnými stromky; kolem ní rozkvétala malá zahrádka. U vchodu se klenulo loubí z akácií, takže ratolesti po zdi se proudily a úponky až do ouzkých oken zasahovaly, z nichž jedno ke hřbitovu, druhé v šírou krajinu hledělo. Odtud se dal přehlédnouti záveský rybník a částka vesnice K..., takže každého bylo viděti, kdokoliv ku klášteru neb na hřbitov přichá-

zel.Mezi hřbitovem a vesnicí rozložen byl onen pověstný záveský rybník, stálým suchým povětrím a trvalým parnem tak vyschlý, že se více bařiništi nežli rybníku podobal. - Smutně naň pohlídnul hrobník okolojdoucí a hluboce vzdychna zaslzené oči vzhůru obrátil k čistému podnebí. Bylo tak ticho a obloha nad zemí tak velebně se klenula, jako by i veškerá příroda světila den nedělní.Jen číže se ozývalo v stromoví a tisícero skřivánek nad veselým polem odpovídalo štěbetáním svým, když hrobník k domovu se blížil, ke Kláře, očekávající otce svého.Možno-li slovy věrně vypodobniti dívku ušlechtilou, jak se jevila v ouplné spanilosti a milostnosti své? V očích jejích planul neumdlený cit a líce se rděly na sněhobílém obličejí co jarní růže mezi skvělými liliemi. Nemám barev van Dyckových, abych věrně vyobrazil krásu její, aniž génius Beethovenův nerozněcuje slova má, bych mohl nápevem vyřknouti, co šeptala ústa klečící dívky na matčinu hrobě. Byla velmi nábožná; v samotě dlíc, záležitostem svěským odcizena, tím více k vyšším předmětům spanilou duší svou obracovala. Kdy~ mezi hroby klečela, blíže zemřelé matky své, milostiplné oko pozvedujíc k jasné opoň nebeské, zdálo se, jako by ochraňující anděl ve skvělém oděvu nadzemském dolů se byl snesl na chudobnou zem opatrovat byty odpočívajících a oplakávat zemřelých. Spatříc ale dívka očekávaného otce, vycházela mu vstříc. „Tak dlouho jsi se zdržel v zámku?“ pravila k němu a slzy zalily oči její. „Víš, že Alžběta již nežije?“ „Již nežije?“ zvolal rychle hrobník. „Tedy jí se zvonilo umíráčkem? - Rci, jest jistě umrlá, aniž se probudí více?“ „Ach, bohužel nikdy více!“ odpověděla Klára, uvádějíc otce do komnaty, kdež oběd připraven byl. Hrobník se usadil za stůl a nedotknuv se jídla smutně před sebe hleděl. I oči truchlící Kláry lesknuly se slzami a nebylo pochyb-

nosti, že v čistém srdci jejím hluboká bolest se kryla. "Svila jsem jí věnec rozmarýnový," pravila po chvíli dívka, "a to jest jedinký dík za všechno dobrodiní mně od ní proukázané." Hrobník neodpověděl. "Ó milý otče, kdybys věděl, jak byla ke mně přívětiva a milostiva, jak bolestně se mnou se loučila! -,Přidržuj se pevně ctnosti!, napomínala mne; prvním krokem nepravým blížíš se k bezdnu věčnému!", Hrobník vstav od stolu přecházel po světnici se založenýma rukama. "Jiného ti nic neřekla?" tázal se po chvíli, ku Kláře obrácen. "Nic, otče; jenom -" "Jenom?" "Že by s tebou ještě jednou byla ráda mluvila, ale nesmí a nemůže." "Ó arci, se mnou nesmí ani ona, ani žádný, žádný jiný tak mluvit, jako by ona se mnou mluvila!" Takto řka pohnutý hrobník hlavu o zeď podepřel a z okna pohlížel. "Co jest ti, otče?" zvolala Klára přikročivši k němu; "ty bledneš!" "Že blednu? - Ó, cítím, že již brzo doblednu!" - Oblíčeje jeho se zasmušil. Rychle se obrátil k dívce a pevně na ni hledě pozoroval každé hnutí její. "Kláro," pravil, "přiznej se, co ještě o mně mluvila - nezapírej! Rci, čím umírajíc tobě se svěříla?" "Ničím víc, než jsem ti již byla sdělila," odvece uleknutá dívka; "ani se nezmínila o tobě od té doby, an jsem ti vypravovala, co šeptala ve snu." "Mlč!" vzkřikl zuřivě hrobník. "Nikdy se neopovažuj ona slova zemřelé opakovati, sice mrtvolou hněv a kletba. Tá bude tebe pronásledovat!" "otče!" odtušila Klára bolestně, pojmcouc ruku jeho, "čím jsem tebe rozhněvala? Co jsem zavinila, že již po nějaký čas tak nemilostně se mnou jednáš? Ó, jen rci, vždyť já všechno chci napravit, cokoliv nedobře jsem učinila!" "Ó moje dítě!" dí umírněný hrobník; "tys nevinná, ale odpusť, neboť to vada přirozená, že člověk bolesti a hoře své do všech okoličností vkládá, takže kamkoliv pohlídne, všudy jenom své city nalezá." Klára nevědouc, co ze slov těch vyrozuměti, upokojila se, jsouc podobnému

jednání otce svého uvyklá. Již po několik dní obyčejné zasmušilé chování se hrobníkovy proměnilo se v nestálou vášnivost, jejížto příčinu nebylo lze Kláře vyzkoumati. Nyní popocházejí světnici o něčem důležitém, Kláry se týkajícím přemýšletí se zdál, neboť často na ni pohlížel se pozastavoval se, jako by něco promluvit chtěl. „Tys bývala žádostiva dosáhnouti přístupu do kláštera,“ pravil po dlouhém mlčení, „i často jsi mně přání vyjevila strávit tam život svůj. Posud nebylo příležitosti, nyní však oumrtvím Alžbětíným otevřela se ti cesta. Doufám, že ji nastoupíš, mně v stáří upokojení a sobě bezpečného místa zaopatříš.“ Slova otcova překvapila Kláru tak, že leknutím odpovéditi nemohla. Smutně jen pohlédla k zemi a na tváři její třpytila se slza co krůpěj rosná na květu liliovém. „Ty neodpovídáš? - Domýšlel jsem se, že vděčně a ochotně přijmeš navržení mé. Proč bys pominula příležitosti této? Vždyť vidíš, že vlasy mé již šedivější, že den můj k západu se blíží! Co bys počala, kdybych záhy zemřel? Nezkušená a opuštěná snad bys klesla v boji se životem a jednou kleslá neokřeješ více!“ „V stáří bych tě měla opustit, otče? Cizinci bych měla přepustiti tu službu, která vlastně mně náleží? Kdo by tě tak věrně obsluhovati mohl jako já a s tebou cítě bolest rozuměl každému kynutí tvému? Ó věř mi - žádný! - A nyní bych měla na sebe se ohlížeti, ana se bělá hlava a množí starost tvá? Nikoli, drahý otče, já zůstanu u tebe a cizí ruka nesmí zavřítí oči tvé!“ „A pak? - Kláro, pak - když se oči zavrou?“ „Vždyť Bůh na žádného nezapomene!“ odpověděla dívka. „Jindy jsi tak nesmejšlivala, dokud veškeré žádosti tvé v jedinké se pojily myšlénce, totiž v oděvu řeholním. Jsem já příčinou proměny této, čili kdo jiný? Rci, Kláro, zdali se jen pro mne obětovati chceš?“ Přitom jí pevně hleděl do očí; i zardělo se líce a chvělo se srdce dívčino, neb zraky otcovy draly se co dvě

dýky do něžných prsou, tajné, hluboko ukryté city tam překvapí.

„Otče!“ zvolala Klára a obejmula hrobníka; on však ji od sebe odmrštiv a zuřivě na ni hledě pravil: „Chraň tě Bůh, dcero, pravé-li jest podezření mé! Jest-liž tomu přece tak, jak jsem se domníval, že ne pro mne, nýbrž pro Vilíma celou budoucnost svou i upokojení moje obětovati chceš? - Ó jen oplač, oplač zaslepenost a marnomyslnost svou, která tě jistě uvede v náruč nešlechtnosti! Jdi a obětuj se mu, by tobě odměnil zlatem a stříbrem, když slova otcovská v neúrodnou zemi padla! Jdi, já tě zavrhuji, jestliže smejslení tvé se nezmění!“ „Ty mě odmršťuješ, drahý otče? Ach, vždyť jsem bývala v každý čas poslušnou dcerou tvojí! Ale zdalipak i možno zničiti cit, od přirozenosti do srdce vštípený cit, opanující vůli mou? Zdaliž možno udusiti plamen, jenž se zmocnil mysli mé?“ „K jakému však oučeli?“ tázal se hněvivě hrobník. „Věz, že on hrabě Vilím jest, a ty jen dcera sprostého hrobníka!“ „Oučeli?.. odvece Klára; „což není láska sama sobě oučem? Já jej miluji a v citu tom se skrývá blaženost má.“ „A on,“ pravil hrobník, „on tebe k sobě vábí, slibuje odplatu nesmírnou za oddanost tvoji a v nevinném srdci vzbuzuje marnomyslnost! - Hle, opět poznávám kmen, z kterého pochází - opět onu nešťastnou převahu bohatství a stavu jeho, kterýmžto sprostý lid tak otrocky se klaní. Zde se staví, jako by srdce jeho prosto bylo vší náruživosti; dokazuje mi, že láska slabostí jest a citlivost původem nesmyslného jednání lidského, a on sám je svůdcem nevinné dívky! Ó, znám tě, synu Věnceslava! - Ale zde nesmí zvítězit, pokud plane pozorující oko mé!“ „Jak to myslíš, otče?“ tázala se Klára bolestně. „Jakákoli vina srdce mé obtěžuje, Vilíma se netýká. Věz, že on se mi nikdy ani slo-

vem nepřiblížil, ani jedním milostivým pohlednutím neprojevil, že mu na mně něco záleží.“

„Jak? - Ty sama jsi se opovážila k němu...?“

„Ó lůkoli; já jej miluji vroucně, však soukromě. Když tichý večer se blíží, hvězdy milostivě kynou hledu mému a on smutně ke hřbitovu přichází, tu - nevím, proč mi srdce bolestně se chvěje - proč hoří líce mé; ale vím, že bych mu k nohám sklesla a projevením nevyslovitelného citu svého zajíti chtěla. Jeho chladnost však mě žalostně dojíká a tvůj hněv, drahý otče, množí bolesti srdce mého.“ „Dítě, nešťastné dítě mé!“ zvolal hrobník. „Čeho jsem se od prvního vkročení Vilímova na hřbitov obával, co mě pronásledovalo a znepokojovalo již v pouhém pomyšlení, to se blíží v úvalu hrozícím k mé i tvé zkáze! - Ještě však možno vyhnouti se nebezpečství.“ I zamlčel se hluboce rozmejšleje, jakým způsobem by myšlenka na vstoupení do kláštera u Kláry opět převahy nabyla. Dívka však u vědomí nevinnosti své vášnivosti otcovy se obávala, pochopiti nemohouc, proč láska její k Vilímovi jemu tak protivna jest.

„Kláro!“ dí hrobník po chvíli, „rci upřímně, co bys učinila, kdyby i on tebe tak miloval jako ty jeho? Jednala bys proti mé vůli?“ „on - mne?“ tázala se Klára, přeslechnouc poslední slova otcova; „ó slasti ráje nevyrovnají se blaženosti té!“ „Trýzeň pekla!“ vykřikl zuřivě hrobník. „Ty jej nesmíš milovati, a kdyby i on tobě lásku svou věnoval; kdyby tobě při obejmutí jeho království nebeské se otvíralo, přece musíte věčně od sebe vzdálení zůstat! Vůle má však musí býti ujištěna, bych pokojně usnul, až duch můj zemdlelé tělo zemi navracovati bude. Blíží se čas odchodu mého, vím, že mi jen málo dnů života ještě zbývá; protož meškati nelze.“ Ledva to vyřknuv přikročil k oknu, kdežto na ouzském prkýnku dvě lebký stály. Vzav jed-

nu z nich představil ji Kláře. "Hleď," pravil k ní, „tato holá lebka bývala krásnou hlavou. V těchto prázdných děrách třpytivaly se dvě oči co jasné hvězdy, a kteréhokoliv srdce kdy dosáhly, ranily je pokaždé bleskem svým. Tento neouhledný otvor býval někdy ústama, v jejichžto políbení i mně blaho nebes i země splývalo. V této lebce obývala duše, čistá jako myšlénka boží, a mluva její dojala každého kouzelnou mocí, kdokoli hovoru jejího oučasten byl. Ejhle - čarokrásná hlava ona ve hnusnou proměnila se lebku, an zatím tělo nadzemské krásy v hrobě uhnulo. Kam se poděla spanilost, kde jest plamen oka jejího? Zhynula smyslná krása a v holé kostře nikdo ji nepozná více. Jen vzpomnutí nezajde a ctnost, jakož i vina nezemře! - Hle, totoť jest lebka zemřelé matky tvé! - Zdaliž neposlušností svou odpočinutí její znepokojiti a hříšnou láskou svojí z tichého spánku ji vytrhnouti chceš? Nikoli, Kláro, toho neučiniš; neboť věz, že i její srdce nespravedlivou láskou naplněno bylo, a budiž ona tobě příkladem, že vina nezajde smrtí vinného. Protož mi nyní, u lebky dávno zpráchnivělé matky své, svatou složiž přísahu, že s Vilímem nikdy, v žádné případnosti svého života ve spolek nevstoupíš, a kdyby i on tebe zamiloval, kdyby ti sliboval veškeré bohatství svoje, ba i za manželku tě pojmouti chtěl - nikdy se mu smyslnou láskou nepřiblížíš, nikdy jej za manžela nepojmeš! Přisahej, sice se dvojnásobná hanba na tebe uvalí, matku tvou v hrobě obtěžující; její stín bude tě pronásledovati a kletba má aniv hrobě neustane! Přisahej!“ Klára slovy otcovými náramně ustrašena nevěděla, co činiti; strašlivé myšlénky křížily se v mysli její. Tu hrobník pojav ruku dívčinu položil ji na lebku a dceru opět ku přísaze nutil. Chladná byla lebka a ruka dívčina se chvěla, an se jí dotknula. Kostlivé čelo zdálo se na ni mračiti a hnusná brada zdála se oušklebně pohybovati. Boj srd-

ce dívčina hrozil ji zničit; zde kletba otcova, tam ztráta nenahraditelná - zavržení nejsladší myšlenky bdění i snění jejího. Otec jí však nedopřál času k rozmejšlení. „Přisahej!“ zuřivě zvolal a „přisahám!“ zašeptala Klára, citem překonána klesnouc a slzami chladíc bolest svou. „Upokoj se, Kláro!“ pravil nyní mírným hlasem hrobník. „Nepřicházelo by ti tak za těžké obětovati lásku svou, kdybys věděla, proč jsem to od tebe žádal. Zapomeň na dnešní hovor náš, ale slib svůj věčně na paměti měj. Přesvědčen jsa o dobrém srdci a šlechetné mysli tvé neobávám se, že bysi se kdy opovážila složenou přísahu zrušiti. Zemřelá matka tvá je svědkyní daného slova tvého a zajisté se těší z poslušenství tvého. - Hodláš-li pak ale ještě oděv řeholnický obléci? Věz, že mi zde již dlouho prodlévati nelze. Přetrhlo se pásmo na tomto místě mne zdržující - na dalekou pouť, pryč odtud odebrati se musím, kamž ty mne doprovoditi nemůžeš. Protož vstoupení tvé do kláštera ještě dnes tam oznámiti hodlám. Co myslíš, Kláro?“ dívka po této otázce jako z tvrdého snu se vytrhla. Minulé okamžení opět v mysli jí procitlo, a když oko její na lebku zaletělo, s bolestným vzdychnutím ruce k srdci přitiskla. - „Vždyť jsem odcizena světu - což mi ještě zbývá? Jsem chudá - ale budiž tomu, za služku mě přece přijmou!“ „Nikoliv!“ dal hrobník za odpověď; „nesmějí poznati sestry, že přijmuly dceru hrobníkovu do řádu svého, aniž ty od milosti jejich záviseti smíš. Zachovalť jsem tobě poklad, jehožto cena bohatství všech tamějších panen bezpochyby daleko převyšuje. Více však nežli klenoty zdobí tě ušlechtilé srdce, zlato celého světa zastihující.“ Tak domluviv přikročil ke skřini, kdežto z tajného ouložku skrovnou železnou truhlici vytáhnul. Vyhledav patřičný klíč otevřel pokladnici, z nížto se paprskové adamantů a zlata v záři slunce, skrze stromový květ oknem ve světnici se prodírajícího,

jasně zaskvívali. Hrobník vysypal veškeren poklad na stůl - a aj, tu se mezi těžkými zlatými řetízky, křížky a prsteny vinuly perlami poseté diamanty. Paprskové planoucích agátů a ametystů jiskřili se v blesku odpoledního slunce; a jako třesoucí se vlnky na jezeru nočním pohybují hvězdami, jenžto se jako ve chvějícím se zrcadle vyobrazeny hladinou třpytí: tak se chvěly kameny a klenoty zlaté i stříbrné, na vše strany jiskry pohazující. S podivením hleděla uleknutá Klára na poklad; když se ho ale dotknouti chtěla, pojala ji hrůza nepochopitelná a bylo jí, jako by tajemná mocnost ruku její zadržovala. Blesk posud neznámý oči její mámil, takže ani nepozorovala, jak pohled tento na otce jejího působil. Křečovitě probírala se jedna ruka hrobníková ve zlatě, a druhá zasmušilé čelo zakrývala. Oko jeho planulo v ohni neobyčejném a ústa k ousměchu se stahovala, kdykuliv na poklad pohlédnul. Navrchu ležel veliký zlatý řetěz, na němžto skrovná podobizna připnutá visela. Štít a jméno hraběte Věnceslava, v zlatě vyryté, viditelně se lesknulo. Rychle vyňal hrobník řetěz tento a zavěšuje ho Kláře na krk pravil: „Tento řetěz si nech na památku, tobě přede všemi náleží, aniž do cizích rukou přijíti smí; chraň se však, aby ho lidské oko u tebe nespátrilo!“ „Ne - ne,“ oždvece Klára, řetěz opět na stůl ukládajíc; „nemohu jej snést, obtěžujeť mne, ouží mi prsa a naplňuje mysl mou strastí. Co mi platno zlato v klášteře? Nechci se tam upamatovati, že jsem náležela světu! A nevímť ani, čím to vše jest -“ „Čím to jest? - Tvoje, drahý bloudku! Na tebe pamatuje shromáždil jsem poklady a ukrýval je, abysi volnou zůstala na zemi, abysi nikdy přinucena nebyla marnému světu v oběť klesnouti. Ty však v tichosti zasvěcených stěn trávití budeš dny života svého; tím lépe! Protož vezmi jen tuto památku. Jestliže by však obtěžoval řetěz hrdlo tvé, ukrej ho, ale nikdy

ho nedávej od sebe. Věř, že člověka častokráte doba přepadne, kde bolestným srdcem touží po věci, kterouž někdy lehkomyšlně zavrhnul. Pomni na tu dobu a nezavrhuj daru tohoto.“

Takto řka vložil řetěz opět do rukou Kláříných, a pohlídna k oknu, spatřil ponocného, an se po hřbitově blíží. Tu klenoty rychle shrnuv a do železné truhlice uloživ, přicházejícímu vstříc kráčel. Jako u vidění stála tu osamotnělá dívka, jejížto první láska již tak ukrutně zrušena byla. Zničené viděla veškeré sny své o krásné budoucnosti. Ach, ani v myšlénkách jej milovati nesměla! Řetěz v ruce držíc pozorovala podobiznu hraběte Věnceslava. I byloť jí, jako by tyto tahy byla již někde viděla, jako by z cizího obličeje toho známá osoba se na ni usmívala. “Vždyť jest to Vilímův otec!” pravila sama k sobě a políbila obraz. Ze stolu však se na ni šklebila kostlivá hlava a hrůza pojala dívku tak, že z ouzské komnaty ven vyběhla, ven u volnou prostoru, mezi hroby, kde tichost a pokoj věčný přebývá, kde tisícero mdlých srdcí odpočívá, kteréžto žádná bolest, žádné toužení více netrápí. Na náhrobku matky své klečíc žalovala stínu jejímu bolest svou a hořepné srdce její překypělo v slzách, neboť slzy jsou jedinká útěcha člověka nešťastného, hluboký žal v sobě chovajícího. - Jsout' v životě bolesti - a takové byly i Klářiny - které se žádnému svěření nedají, pro kteréžto v srdcích jiných žádného soucitu není. Tu člověk člověka se straní, ku přírodě se utíkaje, a háje, kvítka i obloha bývají svědky citu jeho. Tu hledá zříceniny a hroby a pustými krajinami zanáší se žal jeho. neb divoká krajina a zpráchnivělý, život hrobů podobají se zničenému srdci, v jehožto hlubokosti se kryje svět, k věčnému toužení, boji a bolesti odsouzený.

Blížil se večer tichý a přívětivý. Ještě jednou pohlédnulo slunce na tichnoucí krajinu, a jako by se loučilo, políbilo na obzoru zem, obloha se zarděla a zlatoskvělé obláčky hnaly se za klesajícím milencem, poslední zář jeho průhledným závojem ukrývajíce. Hrobník dokopával hrob, a když vykonal práci svou, odhodiv rýč a motyku pohlížel smutně k zacházejícímu slunci. Oči jeho vlhly a slza se prodrala zasmutnělým zrakem, jako krupěj rosná mlhavou nocí se probírá. Klára zatím polívajíc hroby čerstvou vodu u obživovala kvítky. „Rdi se, obzore skvělý,“ počal hrobník sám u sebe mluvit; „rdi se, slunce milostné, jenžto jsi dlouhým dnem ozařovalo zemi a pozorovalo život náš; rdi se studem nad zočeným světem, v jehožto půvabném ráji noc viny a pustá temnost srdcí lidských se kryje. Až tam se záře tvá neprodrala, tam jiné panuje světlo, jehožto ničující plamen původem jest našich ctností - našich hříchů, v nichžto setrváme, dokud nás umdlené ve tmavý hrob neuvrhne. - Ó vášni, vášni - co jsi i ze mne učinila!“ Vtom jej vytrhly kroky lidské z dalšího rozjímání. Obrátiv se a hraběte Vilíma spatřiv, povstal a uvítav jej právě vykopaný hrob pro jepťišku Alžbětu mu okázal. „Jestli' dosti hluboký,“ pravil, „by zemdlenému člověku za skryš posloužil, aniž v něm odpočívající zví, co se nad ním děje.“ Vilím neodpovídaje hleděl v jámu, pak jako ze sna vytržen obrátil se k hrobníkovi řka: „Znal jsi ty Alžbětu dřív, než vstoupila do kláštera?“ „Zdali jsem ji znal?“ odvece hrobník a bledá tvář jeho zarděla se až pod oči. „Ano, znal jsem ji - jen tak z častého vidění.“ „Lituji, žes ji neznal lépe!“ pravil nato Vilím, ku kostnici odcházeje.

Hrobník trnul, nevěda, co z toho vyrozuměti má, i zdálo se mu, že Vilím odcházeje jaksi potměšile naň se usmál. „Ten

mě zná?“ šeptal hrobník. - „Nikoliv - upokoj se, srdce, to není možno! Ona mě nevyzradila a krom ní nebylo svědka činů mých!“ „Kdo zde leží?“ tázal se Vilím hrobníka, ukázav na hrob vkusně kvítím posetý. „Zde odpočívá má zemřelá choť.“

„Ona, jejížto lebka ve tvé světnici nad postelí stojí? - Věru, zdáš se jí neskonalou lásku proukazovat.“ „Byla velmi šlechetná,“ vece hrobník, bolestně se usmívaje, „a láska k šlechetným nezavane s životem jejich. Tento hrob mě upomíná na její lásku, jakož lebka na vnady její.“ „Muži, já tě nenávidím,“ pravil hrabě, „jelikož ti lze bylo důvěřiti se v člověka Vím, že od té doby, co choť tvá zemřela, zcela jsi se světa odřekl; vím, že noci trávíváš na jejím hrobě, oplakávaje zašlé blaho své. Ubohý, v bludu jsi upevnil vidinu svou - věz, že ti záhy opadají květy a jedovaté ovoce že vyrosté.“ „Jak to myslíte, pane hrabě?“ tázal se hrobník s bledou tváří blíže k němu přikročiv; „já vám jen poněkud rozumím. Zdá se vám chybně vůbec člověčenstvu se důvěřovati, čili jen na šlechetnost zemřelé manželky mé pochybování vaše se vztahuje?“ „Obojí!“ vece hrabě a po krátkém mlčení obou, v němžto ulekнутý hrobník pevně a zvědavě na Vilíma pohlížel, počal tento, na hrobě se usadiv, takto mluvit: „Ty víš, hrobníku, co smejšším o lidech vůbec, jak málo a nerad obcuji s těmi tvory, kteří jsou s to s andělským okem vyhledávati oběť soběctví svému mezi spolubratry, by je krvožízní svou tím jistěji zničiti mohli. Já je milovati nemohu, neboť žádná láska mne hodná neovlažila posud srdce mé. Kdo však je zrazen a jinému za oběť určen, toho se ujímám osvětlením bludu jeho. I tys byl hanebně oklamán; a ačkoliv bych já ze všech lidí nejméně tebe ze sna vybouřiti měl, přece opomenouti nemohu protrhnouti závoj, jenž ti tak dlouhý čas světlo zakrýval.“ „Jak?“ zvolal rychle hrobník - „vy něco víte?“ Tu však Vilím namísto odpovědi podával hrobníkovi list,

kterýžto jej přečetl a taje své uleknutí Vilímovi navrátíl: „Odvanuli jsou dnové minulosti a dávno již opadly květy z růžových lící vinné ženy. Já jí odpouštím, jelikož provinění to snad méně citu a srdci jejímu nežli Isti a moci svůdce přičteno býti musí. Přece jste mi neodňal ráj můj, jenžto mi ve vzpomenutí zasvítá, že srdce oné zemřelé náleželo mně.“ „Ty se zdáš býti přesvědčen, že jen tebe milovala. Věz, že onen, jemuž tento list náležel, na celém světě srdci mému nejbližší stál, pročez se s jistotou domnívám, že by i on, kdyby ještě žil, takovými důkazy a tímž právem nás ubezpečovati mohl, že toliko jej milovala. Já vidím jasněji a ni Istivost vymyšleného přátelství, ani lhavá láska ženy nepodmaní srdce mé.“ „Jak? Vy, pane hrabě, již v tak mladistvém věku citu se odříkáte, jemužto se veškerý svět podrobuje? Vás ještě neohrozila žádná bouře života a přejí vám, aby se zdání vaše v jinou opravdivost nezměnilo.“ „Ano, jako se stalo s tebou, an tento list, v tajném ouložku otcovu nalezený, změnil snad celé nebe tvé.“ „Mloje? - Ó nikoliv! Ale co pravíte - že jste list v tajném ouložku našel?“ „Jak jsem řekl. Náhoda mně připravila tento nález, i tobě důležitý; ale ačkoliv jsem, ochotně prohledával veškeré písemnosti otcovy, truchlivý osud jeho mi žádná nevysvětlila. Ještě však doufám, že časem sama se rozplyne mlha jej zakrývající.“ „Myslíte? Ovšemťže čas ještě málokteré tajemství navždy ukryl a že ze sta jeden zločinec zaslouženému trestu zaživa ušel. Jen kdybyste věděl, z které strany se osud krvavý na otce vašeho přivalil.“ „Zde opět jeví se důkazy, jak málo lze lidem důvěřiti. Veřejné setkání se s ním zdálo se být podlým vrahům nebezpečné, pročez Istivou pomstu vyvolili“ „Kdož ví,“ odpověděl hrobník, „zdali sprostí loupežníci jej usmrtili, nebo-li pomsta a zášť vedla ruku vražedníkovu?“ „A nezůstane to vždy stejnou vraždou, když jen zvítězila podlá Istivost

nad důvěrností? Kdož ví, jakým způsobem vylouzen byl otec můj v onu noc ze zámku a co tam očekával, kde jej dohonila smrt?“ „Kdož ale z nás ví, zdali on sám na nepravé cestě se nenacházel? Víte, jak nešlechtně se mnou jednal; není-liž také možno, že s někým se sešel, jenžto si sám zadost učiniti chtěje, protivníka svého porazil?“ „To všecko připouštím, „vece Vilím, „aniž vinu vlastního otce zakrývám. Přesvědčen jsem, že jakýkoliv cíl sobě představil - pravý i nepravý -, vší silou se snažil jeho dosáhnouti.“ „A přece jste se usmíval, když jsem zastával choť svou. On byl jistě sám svůdcem jejím a kdo ví, zdali by způsob, kterým ji přemluvil, nebyl s to vinu její zcela smazati?“ „Jen se tím těš!“ pravil hrabě usmívaje se. „Věř nevinnosti její! Ona se zaprodala a marnomyslnost byla původem pádu jejího!“ „Marnomyslnost, pane hrabě?“ zvolal hrobník, pojav ruku Vilímovu. „Marnomyslnost jest živel ženských ctností i ženských pádů; kdo ji podporuje, bývá původcem velikých hříchů.“ „Nuže, a není bídný člověk ten, který se vášnivou marnomyslností podmaniti dá? A není-li tím ještě bídnější, an tuto vadu svou nepoznává a vymlouvá? Citem nazývá slabost - a co jest to, co láskou zove?“ „Láskou? - To jest pocit vznešenější, nežli vám posud dosáhnouti lze bylo,“ dí hrobník hrdě vstana a pevně na Vilíma hledě. „Já ji cítil a cit ten nebyl slabosti! Osvěcoval mi temnou dráhu života jako Severní hvězda naději plavcovu a v plamenu jejím se zahřívalo osamotnělé, ve chladnou poušť vyvržené srdce mé. Vy ještě neznáte život! Vy jen stíháte ukrutnost osudu, sám jí posud nezkusiv. Ale až se dotknete číše blaženosti a s medem života i jedu jeho okusíte, pak zajde chladné opovrhování vaše, pak se mdlé oko vášnivě osvíti a ve vzbouřeném srdci roznítí se oheň - ach, snad zoufalství!“ Nato se hrobník zamlčel, čekaje na odpověď; když ale Vilím v myšlénkách pohřížen též ani

slova nevydal, počal onen opět mluvit: „Arci, není se čemu diviti, že cit slabostí nazýváte, an celé vychování vaše ke zničení jeho cílilo. V bezživotných formách smejšlení i činnění vaše dříve se vzdělávalo, nežli na světlo vystoupilo, a tak se udusil i poslední plamínek citelnosti v srdci vašem.“ „Jsi rozhorlen - upokoj se, hrobníku; zastáváš nejistou průpověď a nevím, zdali bys byl s to ji vždycky zodpovídati. Pozoruj, že vychování dcery tvé na jiném základu staveno jest: pochybuji však, že k jejímu prospěchu.“ „Příroda jest věru nejlepší vychovatelkyně.

Jen kde je stezka ouzká a nebezpečná, tam provází ruka má dívku nezkušenou,“ dí hrobník. „Klára jest hezká dívčina,“ pravil Vilím, „a může býti na světě šťastna. Není-li ale v soběctví dosti vycvičena, bylo by lépe, kdyby do světa nikdy nevstoupila.“ „Ano,“ odpověděl hrobník, „toť byla i má vůle, i já jsem chtěl, aby nyní do kláštera vstoupila; ona však odporuje.“ „Odporuje?“ dí Vilím. „Měj se s ní na pozoru; snad že již počíná rozkvítati, chce také míti svobodnou vůli. Vůle nezkušené ženské jest patrný nesmysl. Či se v ní již také nějaký cit vzbudil? Tím hůře, jestiť to první krok ke soběctví. V cit se dá všecko lehčeji obrátiti nežli v čin a pamatuj, že brzy počne srdce její toužiti po jiných okolnostech, že nedbajíc na šedivou hlavu tvou tebe v stáří opustí a kteréhokoliv omamujícího lichváře následovati bude.“ „Nikoliv!“ zvolal hrobník, „to má Klára neučiní - za to ručím! Váš zrak, jinochu, jest porušen. Vzbudit se v ní mocí veškerou cit první lásky a i na mne ukrutně působil. Ale jakž vy o lidech smejšíte, tak se jen bezcitnost značí.“ „Aj, příteli, jen vzpomeň na nebožku choti svou, jižto jsi tak pevně zastával. Není Klára její dcerou - nemají všechny ženy podobné povahy?“ „Ano, upamatoval jste mne, že všecko na světě možno jest; zdaliž i vy sám se změnit

nemůžete?“ „Já?“ vece horlivě Vilím; „tos na velikém omylu. Nenavštěvuji nadarmo mrtvé, poněvadž se s živými nesrovnávám. Já nemohu milovati, přesvědčen jsa, že není žádné lásky na zemi že i mne nikdo nemiluje Zde, nablízku zeměřelých, jest mi volno, neboť vím, že chladná mrtvola neruší rozjímání, aniž vyradí myšlenky mé.“ Vzdychnutí nablízku vytrhlo jej z dalšího mluvení; ohlídnuv se spatřil nedaleko Kláru na hrobě sedící. Ona slyšela slova jeho a vzdech i slzy byly svědkové bolesti její. Spatřivši, že ji otec a Vilím pozorují, odcházela do chyše, s jakým však citem, každý lehce posoudí. Krajina byla se již zatemnila. Mlhy noční vystupovaly z okolních krajů a měsíc pohlížel smutně z temena hory jako zaslzené oko ve hrob přítele. Vilím i hrobník se zamlčeli, velebnost přírody pozorující. Svaté, nerušené ticho opanovalo hřbitov; jen listí stromů šumělo a květy na hrobích se pohybovaly. Tu zazněli truchliví zvukové kytary a jemný, zádumčivý zpěv se vinul z chyše hrobníkovy: Jak chladný vír a temná noc se kvapem v život probírá: jen jedna z výše kyne moc, z níž hvězda jasná pozírá.

Poslední záře plápolá, k temnosti hvězda klesá zpět; ó tichá hvězdo - lásko má, proč v dálku tvůj tě nese let?

Ty spěcháš pryč? Zas temná noc započne chladit líce mé; nekyne žádná z výše moc, an hvězda má již neplane! - Hrobník hleděl k zemi a již byla Klára dávno dozpívala, když teprv oči pozdvihnul. Vilím se procházel mezi hroby. „Před tebou jest také jista; ty ji nesvedeš!“ S těmito slovy odešel hrobník do chyše. Bylo již pozdě v noci, když Vilím dle každodenního zvyku svého k domovu se vracel. Ve světnici hrobníkově bylo ještě světlo. On sám hluboce zamyšlen psal do knihy před ním ležící.

Bylťe den pošmourný. Černá oblaka valila se nad krajinu co vzbouřené vlny mořské, burácejícím větrem proháněné. V dálce se křížily blesky a hlukem hromu potřásaly se hory. Již spadávaly jednotlivé krůpěje deště na žižnivě listí a vyprahlou zemi. Z vesnice vycházel lid a spěchal ke hřbitovu, volán žalostivě pronikavým hlasem zvonku klášterního ku pohřbu Alžbětinu. „Tentokrát se k nám přihnala bouře!“ pravil konšel k rychtáři, dohoniv jej. „Bůh nás chraniž od ohně!“ odpověděl tento. „Po mnohá léta nepamatuji takových mraků, jaké se nyní nad námi valí.“ „Dnes bude bouřlivá noc,“ vece konšel. „Bylo by potřebí, aby ponocovali dva.“ „Ano,“ odpoví rychtář., „toť se může snadno státi. Uhlídáte-li ponocného na hřbitově, připomeňte mu, by ještě některého souseda ku ponocování pobídnul.“ „I já sám se dnes několikrát do vsi podívám“ Vtom však rozlícený vítr zarazil hovor, zasadiv se do plášťů jejich, anto divoce přes pahorek se hnál. Když došli hřbitova, čekali tam již shromáždění vesničané na pohřeb. Víchr a déšť zahnal některé ke zdi a pod stromy, jiní se ukryli v chyši hrobníkově, an opět jiní do kláštera utíkali. Jen hrobník nedbal na povětrnost ; se zasmušilým obličejem na lopatu podepřen u hrobu stoje, ve vykopanou zemi smutně zraky upíral. Vtom truchlivé zvuky trub, od kostela zaznívající, vzbudily jej z temného snění. Spatřiv blížící se sbor zblednul, srdce mu silněji počalo tlouci a celé tělo jeho viditelně že třáslo.- Vesničané se sbíhali ze skrýší svých, provázejíce mrtvolu ke hrobu. V předu nesl pacholík černý křížek bílými pentlemi obvinutý, na důkaz, že panenské tělo zemi se podává. Pak následoval sbor zpěváků, záдумčivou pohřební píseň přednášejících. Za nimi neslo šest jinochů zemřelou jeptišku; nyní

vážným krokem následoval duchovní, za nímžto sbor asi dvaceti jeptišek, rouškami opatřených a svíce v rukou držících, sestru svou poslední cestou doprovázel. Všickni přítomní se pak postavili vůkol hrobu. Vítr a déšť nepolevily, takže svíčky jeptišek uhasly a duchovní obvyklé obřady nad rakví rychleji vykonával. Ledva poslední amen vyřknuto bylo, již se spouštěla rakev do hrobu; pláč a lkání přítomných provázely ji. Jakmile si ale každý pospíchal kousek hlíny vlastní rukou ve hrob hoditi a zvuk na rakev hozených hrud dutě zazníval: tu se strhnul šumot a pokřik mezi lidem a všickni spěchali ku pomoci hrobníkovi, kterýžto neznámou žalostí přemožen, omdlelý sklesnul u hrobu Alžbětina. Ponocný, konšel a jiní sousedé odnesli jej do chyše, kde starostlivá péče zkušených mužů a laskavé opatrování žalující Kláry jej vzkřísiti se snažily. Vesničané jeden po druhém hřbitov opouštějíce k domovu se ubírali. Nehoda hrobníkova rozličně se vykládala, a jakož obyčejně u sprostého lidu se stává, mnohému rozjímání a posuzování vzniku dala. Někteří hrobníka lépe pozorující lidé hledali v tom neobyčejné příčiny, jakož i ponocný činil, kterýžto mínění své rychtáři, konšelovi i učitelovi svěřil. Brzo však se v obci o tom méně mluvilo a bylo by se na to zcela zapomenulo, kdyby stále se horšící nemoc hrobníkova na počátek svůj nebyla upamatovala. Smutně však se dělo v osamotnělé chyši na hřbitově, kde hrobníkova nemoc a nevýslovná bolest Klářina bez útěchy zanechány byly. Sousedé, jenž omdlelého do světnice byli odnesli, brzo se odstranili, a nezkušená Klára zůstala sama u bezživotného otce, nevědouc v prvním leknutí, co si počítí. Ubohá dívka nadarmo se domejšlela, že horké slzy její ovlaží chladnou otce tvář, že omdlelý uslyší žal opuštěné děvy a dechem lásky její že opět procitne duch jeho. Slunce bylo pod mrakem již dáv-

no za hory kleslo. Na bouřlivý den přišel ještě bouřlivější večer a noc. Hrobník nebyl ještě procitnul a snad by byl zahynul, kdyby se nebyl právě nahodil hrabě Vilím, jak obyčejně po slunce západu hřbitov navštěvující. Příčiněním jeho se hrobník opět vzkřísil, jelikož i lékař z blízkého městečka přivolán byl. Nemoc hrobníkova stala se nebezpečnou a laskavé starostlivosti dceřiny s nebezpečenstvím otcovým přibývalo. Lékař usoudil, že nemoc hrobníkova jest více duševní a léky zhojiti se nedá. Mnoho neděl uplynulo, a ještě neslyšel žádný hrobníka promluvíti. Na otázky předložené odpovídal jen znamením ruky aneb pokynutím hlavy. Konečně se poněkud lepšíti počal, ale lékař svěřil Vilímovi, že hrobníka napadá šílenost. Léto se blížilo ku konci. Zelené listí stromů žloutnulo a opadávalo větrem chladnějším. Obilí bylo již dávno z polí odvezeno a v stodolách uloženo; česání pak ovoce nastalo, an jeseň rychlým krokem do kraje kvapila. Tu navštívil jednoho dne rychtář hraběte Vilíma a žádal jej, by slibu svému stranu vypuštění záveského rybníka dostál. „Nyní právě“ promluvil k Vilímovi, „jsou polní práce ukončeny a dělníci obecní zahálejí. Překvapí-li nás zima, rozmnoží obtížnosti, a práce by se musela zdržeti až do jara.“ Vilím pozorovav, že péče obecní ve případnosti této zvláště na předsudku a pověře záleží, odkázal to ještě na pozdější čas. Nastaly mlhavé a chladné večery. Nezdravé povětrí v kraji se usadivší neodstrašilo však Vilíma od denní procházky na hřbitov. Záhy zpozorovav, jaká proměna s Klárou se stávala, příchodem svým dívku zkoušeti si umínil. Kdykoli Vilím do světnice vkročil, zarděla se líce dívčina a často překvapil jinoch oči její na tváři jeho spočívající. On ale nevšímaje si toho zacházel s ni posud jako obyčejně s každou cizí osobou, vlídně sice, ale chladně. Nemoc hrobníkova se změnila. Den po dni lepšilo se zdraví jeho

a zdravé usudky prozrazovaly, že i rozum jeho opět se vrací; když ale nastala noc, tu pokaždé upadl ve hrůznou šílenost, kteroužto lékař za nezhojitelnou uznával. Divem se stalo, že Klára také neznemocněla. Tato něžná dívka nechtěla obsluhování otce svého žádnému přepustiti. Probdění nepokojných nocí a starostlivá péče její snadno mohla slabé tělo dívčino přemoci, anť i citlivé, zoufanlivým hořem naplněné srdce v ukrutném boji postaveno bylo. Klára začasté přečkala půlnoc u lože otcovského, pozorujíc dech spícího starce. Tu on ze spaní mluvit počal; ale dívka nerozuměla slovům jeho, jen jednotlivé výrazy zaslechla, jakož Věnceslav - Alžběta-vrah a jiné, jichžto smyslu a spojení nepochopila. Bylo jednou zvečera, když Vilím v soumravné chýši hrobníkově sedě důležitý hovor s Klárou vésti počal. Hrobník se zdál tišeji spáti nežli kdy jindy, aniž ze snu mluvil. Jinoch ohlížeje se po světnici a spatře lebky nad ložem Klářiným vyptával se dívky, jaké jsou to lebky. Klára odpovídala jen polohlasně, obávajíc se, by spící otec neprocitnul a nezvěděl o hovoru jejím. „Kdyby tvůj otec zemřel,“ dí hrabě, „já sám se postarám o přijmutí tebe do kláštera.“ Klára zardíc se neodpověděla. „Či hodláš vstoupiti do světa? To bych ti neradil, neboť svět jesti bídny, člověčenstvo zlé a ty nezkušená. Věru, záhy bys oplakávala první výkrok z této chyše.“ „Vůle vaše, pane hrabě, jest mi povinností,“ vece Klára. „Mámť důvěru v milost vaši, kterážto pečuje o sirotka opuštěného. I můj otec již o tom se mnou mluvil, ale -“ „Ah, již ti rozumím!“ pravil nato Vilím. „Jsi ještě mladá a srdce tvé se nenaučilo poslouchati rozum. Zamilovala jsi sobě někoho a bojíš se s ním navždy rozloučena býti. Přirozená slabost pohlaví tvého tě zavedla; chraň se však dráhy vášně - podle ní kryje se zkáza a smrt!“ Klára nevědouc, co má odpovédíti, opět mlčela; ale slova Vilímova se jí bolestně do-

tknula. Tváře její se rozpálily, jako se jitřenka rdívá, když ranní slunce obzoru se dotkne. “Z mlčení tvého pozoruji, že mě mínění mé neoklamalo. Lituji tebe, žes bludu lásky tak brzo víru dala. Rci, na koho jsi obrátila zřetel svůj? - Možno-li ještě, odvrát myšlenky své na předmět jiný. Zemře-li otec tvůj a milenec tě opustí, pozdě oželiš života svého. Uposlechni rady mé a jdi do kláštera!” V oku Klářinu se zalesknula slza a kanouc po tváři ochladila ji. Smutně hleděla k zemi; nemožno jí bylo pozdvihnouti oči k tomu, kterýžto nevěda tak jí ublížil. Více a více v obličeji blednouc a bolestně se usmívajíc nadarmo tajila vnitřní boj i žal - až pak zvítězila bolest, a tok slzí vyrazil z očí jejích. I ukryla rukama líce své, skloníc hlavu k otcovu loži. “Jen pak neplač, Kláro, nebudiž dětinská! Upokojení tvé budiž starostí mou. Oznam mi svého milence, já pak doufám, že tě ve spojení s ním šťastnou učiním. Jest-li na statcích mojích, nechť přijde ke mně, o věno se ti postarám, takže po celý život svůj oba zaopatření budete.” Tato poslední slova dívku zničila. To učiniti nemohla. Sebravši všeku sílu vstala a s hledem vše, co v ní žilo, prozrazujícím, na jinocha upřeným, ze světnice odcházela. “Zůstaň, Kláro, aniž se obávej, že by se ti zvědavost má více obtížnou stala. Odpusť, pakli ti otázky mé nepřišly vhod. Byltě to jen okamžitý rozmar, jakých málo počítám v živobytí mém. Ublížil-li jsem ti, tedy odpusť; mínění mé tě nikdy více obtěžovati nebude. Slibu svému ale vždy dostáti chci, kdykoliv toho žádati budeš. Dobrou noc! Opatruj otce, zejtra jej opět navštívím.” Ledva to vyřknuv odešel, aniž čekal na odpověď. Klára po chvíli klekla u otcova lože. On ještě spal. Zdali se modlila, zdali plakala, zda se kochala v rozjímání osudu svého rozhodnouti nelze. - Přišla noc temná a hrozná. Ponocný ve vsi jedenáctkrát zaťoul. Ukrutný vítr se strhnul, lámal větve stromů, až hlasitě

praskaly, a tak divoce krajinou vál, že se i zvěř ukrývala v chrástí a roklích a vrány žalující povětrím uletovaly. Vilím na hřbitově se opozdiv chtěl jít domů. Bylo ale tak temno, že stezku ze hřbitova najít nemohl, pročež sobě umínil očekávat tam ponocného, kterýžto vždy i na hořejší stráni dohlížeti měl. Tehdáž ale temnost noci a protivné povětrí i ponocného od obyčejné chůze zdržovalo. Již se rozléhala po vesnici hodina půlnoční a dvanáctero smutných tónů z rohu ponocného probíralo se krajinou temnou, zanášejíc se jezerem a pahorky za háj a za hory obzorní, až se v nedohledné dálce rozplynulo. Vilím chladnou tmavou nocí bloudě pravou cestu najít nemohl. Obešel hřbitov a opět se nacházel na tom samém místě, z kterého byl vyšel. Zima jím třásla. Chladná hustá mlha jej obklíčila, takže na krok před sebe neviděl.

Byltě tak zmaten, že se vzpamatovati nemohl, a hlava se mu zdála tak těžkou, že by při každém kroku v chladnou mokrou travu byl sklesnul. Žádná hvězda nad ním nesvítila. Celá obloha byla černou chmurou potažena a klenula se nad zemí co temný příkrov nad mrtvolou v rakvi. Umdlelý Vilím ještě jednou oči zvedna spatřil, jak slabé mžení lampičky z hrobníkovy chyše vstříc mu svítilo. Zmoha se tedy kráčel tam a umínil u hrobníka přenocovati. Více dolehl nežli došel k chyši a pozastaviv se u okna do komnaty hleděl. Klára usnulá klečela u lože otcovského. Uleknutý Vilím však trnul, spatře, jak hrobník procitnuv vstával a divoce po světnici zíraje zlehka postel svou opustil. Dívka se nehнула. Hrobník se ohlížel na vše strany. Křečovitě zatknul ruce v prsa a oušklebný, hrůzoplný výraz obličeje značil nejvyšší stupeň zoufalství. Zasmušilé oči divoce bloudily po světnici, vlasy mu stály vzhůru; na stáhnutém čele jevíly se krví naběhlé žíly jako u největším vzteku, čemu však ousměch úst ďábelského rázu dodával. Vilím se třásl

po celém těle, srdce mu počalo silněji tlouci a každý oud nabyl obzvláštního života a strachu. V tom okamžení byl tak hrůzou pojat, že nebyl s to ani jedné jasné myšlenky se zmocnit; jako omámený stoje hleděl, co se dále poděje. Hrobník se zatím vzchopiv do jedné ruky vzal lampičku, do druhé motyku v koutě stojící a ubíral se ven z komnaty. Ledva vyšel z chyše, lampička mu zhasla. Vilím ustoupil stranou. Nicméně hrobník přece mezi hrobami kráčel, a kde Alžběta odpočívala, kopati počal. Odbila první hodina s půlnoci - hrobník ještě kopal. Tu se hřbitovem míhala mdlá záře z okna chrámu klášterního, an jeptišky k hoře se scházely, a hlasy pějících i modlících se zavívaly krajem jako šepot duchů nočních. Vilím neviděn více a více hrobníkovi se blíživ pozoroval, pokud září rozeznati lze bylo, co se děje. Hluboko byl již hrob vykopán; motyka se dotýkala rakve, kterážto po každé ráně dutě zazněla, až prkna praskati počaly. Vilím zočil hrobníka, jak v jámu skočiv vlastníma rukama víko rakve odlamoval a dostihnuv mrtvolu Alžbětinu žalostivý pláč vésti počal. Po chvíli se utišiv sám s sebou mluvil; pak jí odňal prsteny s prstů i zlatý řetěz s krku. Uhodila druhá - opět hlasité hrobníkově lkání se mísilo v žalující vání větrů půlnočních, až překonaný hrobník u mrtvoly sklesnul.

V

V českých krajích usadila se zima. Dávno již bylo opadalo listí stromů a tažné ptactvo k jihu odletěvši opustilo chladnou zemi. Háje a lučiny sněhem pokryté bělaly se až k horám obzorním. Vesničané konajíce práce domácí nevycházeli z chyší svých. Osamotněly cesty, jenom někdy bylo viděti vůz dřívím naplněný z lesa k vesnici přijížděti, což mrtvé krajině ži-

vosti dodávalo. Jasně nebe se modralo a slunéčko čistou září se lesknulo, mdlé však paprsky jeho nemohly zemi zahřít. Uzdravený hrobník zase jako kdy jindy v samotě se bavil. Jenom časem, když se temná noc nad krajinou rozložila, značila tvář a činění jeho, že chvíle šílenosti nastala. Na hřbitově opět slyšán býval hlasitý pláč a pověrečný ponocný počal se pokaždé křížovati a za duše v očištcu modlit. Ostatně si počínal hrobník jako v minulých časech. Vilím, kterýžto po oné temné noci z nastuzení v těžkou nemoc byl upadl, ještě se nepozdravil, ba více a více se horšil. Vidění své na hřbitově nesvědčil žádnému, domejšleje se, že za jednáním hrobníkovým se kryje znamenité tajemství, ježto Vilím vyzkoumati hodlal. Ve vsi se zatím roznášely všelijaké hrůzné a báječné pověsti, a ledva se vyskytnul večer, již nikdo samotný z chalupy nevycházel. Klára, dověděvši se o nemoci Vilímově, očekávala denně s bolestnou starostlivostí lékaře a vyptávala se na zdraví pana hraběte, an Vilím doma přemejšlel, jakým způsobem by se daly vyzpytovat okolnosti hrobníkovy. Na radu lékaře svého, více však vlastním povzbuzením, dal k sobě přivolat Kláru, žádaje, by jej v nemocném stavu jeho obsluhovala. Zbytečno bylo by svědectví, s jakou ochotností i laskavou pozorností dívka službu tuto vykonávala sobě předsevzala. Proč to Vilím učinil, snadno uhadnouti. Litovalť ubohou Kláru, kteráž nablízku šíleného otce v nebezpečnosti vlastního zdraví i života vězela. Mimoto se domejšlel, že zví od dívky mnohé okolnosti, sloužící k vysvětlení záležitostí hrobníkových. Hrobník tomu připustiv odeslal Kláru k Vilímovi, připomínaje jí při odchodu slib a přísahu složenou. Nemoc Vilímova stávala se denně nebezpečnější. Lékař všecko umění své i práci vynaložil, též i Klára více činiti se snažila, nežli by se tělesné síle její bylo svěřiti mohlo; ale vše nadarmo. Vilím zeslábnul

tak, že již sotva mluvit mohl. "Kláro!" promluvil jednou slabým hlasem, dívku k sobě volaje, „vděčen ti budu, žes mě až k nynějšímu okamžení tak starostlivě obsluhovala. Cítím, že se blíží doba odchodu. Ještě jednou tě žádám - vyznej, co jest ti povědomo o tvém otci; nezapírej, že znáš dávné okolnosti jeho. Až posud jsi mlčela, nyní tě prosím, bysi se vyjádřila; nebo domněnky mé jesti truchlivé i hrozné. Upokoj mě v poslední chvíli, bych přesvědčení s sebou nesl v jiný svět. Rci, často-lis pozorovala noční chůze otcovy a cos vyrozuměla z řečí jeho?" Klára se přiznala, že na otcovy řeči v nemoci jeho zvláštní pozor nedávala, přičítajíc je pomatené mysli. Všecko ostatní ale, nač se koliv upamatovati mohla, Vilímovi sdělila. To však zvědavosti jeho zadost neučinilo. "Uznávám, že tajné okolnosti zastiňují minulost otce tvého. Co však jsi mi sdělila, nestačí k objasnění jich, ano ještě více je temný. Proč se obáváš vyjevit, cokoli ti povědomo jest? - Vidím, že jsem se klamal v jasné tváři tvé, ana přede mnou ukrýváš tajnosti podezřelé. Ó, byla to tedy poslední důvěru v životě mém!" Zamlčev se a hluboce přemítaje na stěnu hleděl; Klára u postele stojíc slzela. „Tamto ve druhé komnatě -“ jal se Vilím po chvíli mluvit - „v ouložku najdeš sáček s penězi. Jdi a vezmi je za odměnu tak bedlivého mne obsluhování.“ Klára zaslechnouc to zbledla a uleknta státi zůstala. "Nuže, jdi a vezmi!" zašeptal Vilím horlivě. Dívka odešla smutně do druhé komnaty, ouložek ale neotevřela. Hluboce želela, že ten, jemuž tak vroucí láskou se byla oddala, jehož kynutí zákonem jí bylo - ten, k němužto srdce její nepochopitelným pásmem se pnulo, že on penězi zaplatiti chce, co nejčistší láska i nejvroucnější cit proň učinily. Takovíť jsou lidé! Kdo se jim obětuje činem a myslí, pot čela a krev srdce svého jim podáváje: tomu peněžitou odplátou zadost učiniti se domnívají! Milostivé však srdce Kláříno

Vilíma přece omlouvalo. „Vždyť mě nezná, vždyť neví a nesmí zvědět, co pro něj cítím! Snad jej zkušenost přesvědčila, že vděčnost lidská obvykle jen tenkrát se uzná, když v rychlé odplatě se prokáže. - Ne,“ pravila dále k sobě, „toho na mně nesmí žádati - platem odměniti se nedám! Aj, což nebylo povinností mou, posloužiti pánu svému? Ó, že povinnost tato mně nejvyšší jest blažeností - to mu nemohu, nesmím nikdy svěřiti!“ Když později opět do pokoje vešla, ležel Vilím tiše, ani sebou nehýbaje, na posteli. Zdálo se, že spí, což dívka zpozorovavši k oknu se obrátila a poloumrzlým sklem do polí pohlížela. Oči její bloudily po kraji a myšlénka za myšlénkou se tratila, by opět v novém oděvu procitla. V celém okolí bylo ticho jako na poušti, a pokud hled její doniknul, vše jevílo se tak jednotvárným a smutným, jako by příroda dlela v soucitu se srdcem dívčíným, kdežto zhubený květ naděje a lásky jenom jeden ještě cit zanechal - cit truchlivého odřeknutí se. Tam na pahorku strměla chyše otcovská pokryta sněhem a na větvích nahých stromků schvíval se sníh, jako stříbrné květy se chvějí v dechu jarního větru. Pohled na jednotvárnou mrtvou přírodu smutně působil na zádušné srdce Kláříno. Hled její přelítnul zem, i cítila živé toužení po cíli vznešeném - neznámém a bolestně pohlížela k obloze, velebně a jasně nad obzorem se klenoucí. Duše její povznášela se tam v oněch modrých říších, kde zahyne všecka bolest i veškeré hoře pomine. Obrazivost dívčina, čistá jako ona nepochmuřená krajina éterská, na perutích snů prováděla dívku od světa k světu, objasněna jsouc sluncem vroucí lásky, z jehožto blahoplné záře obraz milovaného Vilíma kynul. Ach, na něm milostně spočívalo oko Kláříno. Ó, že každému zdání jen tak krátká bytost dopřána jest! Otevřely se dvěře a lékař vstoupil do pokoje. Klára uleknuvši se jedním okamžením ze snů svých

procitla. „Tiše,“ pravila ku přicházejícímu - „on spí!“ Lékař přikročiv blíže ku posteli, kde ležel Vilím s obličejem ke zdi obráceným, chtěl pozorovati dech nemocného. I dotknul se těla; bylo však chladné. Njevilť se dech žádný a srdce netlouklo. - „Neprocitne více -“ dí lékař - „usnul v pánu!“

VI

Vilím byl upadl v těžké mdloby. Zavřelyť že oči, zastavila se krev i srdce mu přestalo tlouci. Bez vědomí leže byl opravdu mrtev, ale ne navždy. Jedna ještě jiskra života planula v něm, občerstvujíc jej a budíc vědomí, že žije. Ale bludné i temné byly obrazy vnitřnímu hledu jeho že představující. Náleželyť světu jinému, jakýžto se otevře jenom duchu posvěcenému zápalem vyšším, nežli všedním lidem dosáhnouti lze. Vilím nebyl s to jasný pojem vidění svého udržeti, any se před ním bystrostí blesku míhaly a střídaly obrazy nepochopitelné, posud nespatřené. Svobodná duše jeho tak lehce poletovala k nebesům, jako by nikdy nebyla zemi náležela, jako by obtěžující jeho těla ze sebe byla shodila. Bylo mu ale, jako by neznaná tíže zdržovala ducha od letu prudkého. Mocně se vypínaje vždy výše a výše vznést se chtěl, mocněji však obtížen vždy hlouběji klesati se domníval. Tu osamotnělá bloudící duše z nedohledné výše sklesla v temnou pustinu, kde žádné světlo neosvítlo tmou věčnou. Zdálo se mu, že se jako slabý světýlka kmit tu v oudolí, tu na skále, tu v širém lese octnul, a všudy bylo tak temno, tak tesklivo, až posléze divoký praskot a šumot Vilíma probudil. Opět zvěděl, že žije, ana s procitlým vědomím obživla i síla a mocnost duševní; jen tělo zůstalo nepohnuto. I pozorovalť, že jej kladou do rakve, a slyšel se hořce oplakávati; ale chtěje promluvíti - nemohl,

aniž mu bylo lze hnutím oudů znamení dáti, že žije. Zaslechl, jak vesničané, poddaní jeho, usnesše se mezi sebou, že jej do rodinné hrobky odnesou, na třetí den pohřeb určili. Ze přítomných jeden po druhém odcházel, jenom ponocný a konšel ještě zůstali. „Smrti mladého pána nebyl by se žádný nadál,“ pravil konšel; „byla to však vůle boží a Bůh nejlépe ví, proč tak učinil.“ „Byla to věru nešťastná rodina,“ jal se mluvit ponocný; „otec ukrutně ze světa sešel a syn v tak mladém věku za ním se odebral. Nemejlím-li se, byl hrabě Vilím poslední větví kmene svého.“ „Ano, po nebožce Alžbětě poslední.“ „Škoda jich, byli hodní páni, jen poněkud hrdým se mi zdál býti hrabě Vilím i otec jeho; neutiskovali však nikdy poddaných, jako se začasté stává. Škoda že si tak málo lidu svého všímali.“ „Tomu se nedivte, příteli! Hraběte Vilíma děd byl pán dle pravého českého kroje. Těšil se z vychování přirozeného, které nebylo cizinskými pěstouny porušeno. Můj strýc jej pamatuje na vysokých školách v Praze, kde prý se ve společnostech honosíval jmenem českého šlechtice. Hrabě Věnceslav, syn jeho, jiným vychováním i jiné povahy nabyt. Nebožka Alžběta se více otci podobala než hrabě Věnceslav. Tento pojav manželku cizozemskou, nespokojený život s ní ve kraji trávil, a pak záhy usmrčen byv, zanechal vychování jednorozence svého Vilíma hraběnce a cizím pěstounům. Tito měnili a mudrovali na zdravé přirozenosti jinochově tak dlouho, až z něho vyvedli něco zcela jiného, nežli vlohy a dobrosrdečnost jeho přislíbvaly.“ „To bych ale rád věděl, proč asi pan Vilím se k hrobníkovi tak přátelsky měl jako k žádnému jinému z obce.“ „To věru snadno lze uhodnouti,“ pravil konšel, usmívaje se. „Vždyť víte, že má hrobník hezkou dceru, a celá ves o tom mluví, že ona do něho až k zbláznění zamilována byla.“ „Hm, milý konšeli, jáť bych myslil, že v tom vězí ještě jiná příčina. Ten hrobník

jest mi podezřelý člověk a dostal jsem ouřední poručení, o kterém patrně vím, že pocházelo jen od pana hraběte, bych v noci častěji obcházel okolo hřbitova a pilně pozoroval, co se tam děje. Kdybych prý něco neobyčejného zhlídnul, mám o tom ouřadu bez meškání tajně zprávu podati. Co myslíte, proč to asi jest?“ „Ticho - někdo přichází!“ pravil konšel,“bude to hrobník, pojďme raději odtud. Já se tomu člověku vyhýbám, kde jen mohu.“ Oba odešli. Vilím v ukrutném stavu svém opět samotén pozůstal. Necítě, když se ho někdo dotknul, nevidě, co se vůkol něho dělo, přece zvěděl, co se o něm mluvilo, a ani slovo mu neušlo z hovoru vesničánů. Jakkoliv se ale snažil tělem žití své projevit, bylo vše namáhání duševní nadarmo. Oudy jeho neuposlechly vůle, a on zůstal živým umřelcem jako zprvu. Vážným krokem se někdo k němu blížil a u rakve státi zůstal. Byltě to hrobník, myšlénky a city své dosti zřejmě jevíci. „Spi, spi, jinochu! Pokojná jako život tvůj byla i tvá smrt. Zlý osud nepronásledoval tě, vášnivost neporušila srdce tvoje! - Bývalyť doby, kde jsi v přátelském hovoru se mnou se bavě vyznal, že pohrdáš životem, aniž miluješ člověčenstvo: kde jsi smrt nazýval jedinkou nadějí hlubokomyslného člověka. Kdybys byl věděl, že ten, jemuž jsi nad jiné důvěřoval, kletby a pomsty tvé hoden jest, že vina jeho slavné rodiny tvé se dotknula, byl by se probudil v tobě cit pomsty na vrahovi a kletba tvá byla by mne pronásledovala po všecy věky! Zde ležíš mrtev a nelze tobě pomstiti se nad nejhlavnějším viníkem svým. Odpust', mrtvolo, co živý odpustiti nemohl! Hled', zoufanlivost mě již dosti tresce. Ó, bych raději odpočíval tak pokojně a svatě jako ty!“ Zamlčel se, zaslechnuv hlasy blížících se sousedů. Odstoupil od rakve a na žádost příchozích šel otevřítí rodinnou hrobku hraběcí, kterážto se v klášteře pod chrámem nacházela. Sousédé pak víkem

rakev přikryvše a hřeby připevnil na ramenách mrtvolu tam odnesli.

Vilím pozůstal samotný ve hrůzné společnosti dávno zpráchnivělých praotců - on jediný živý mezi tolikerými mrtvými! Tito již dávno byli zesnuli; dávno bylo zničeno vědomí jejich, aniž cítili více touhu po životě. Jinak bylo Vilímovi. On, v jehožto žilách mladistvá krev se ještě probírala, jehožto duch teprv dobu procitnutí svého k činu očekával: on musel zažít mezi mrtvými obcovat a nejukrutnější zahynutí očekávat. Přálťe si v duchu, kdyby nějaká milostivá ruka až v hlubokost srdce jeho dýku vrazila a jedním okamžením trápení jeho konec učinila. V rakvi ubedněný, všech smyslů zbavený jiných cítil se tak stísněna tíží jha neznámého, že mu smrt jediným přáním byla, anť věděl, že žádného procitnutí očekávat nelze. Kdyby byl jen jednou ještě pohlédnouti směl na kraje zemské, jen jednou ještě dotknouti se něčeho, třeba i své vlastní rakve, bylo by mu lehčeji bývalo. Jen ještě na jediný den - jednou hodinu - ach, jen na jedno okamžení kdyby byl mohl procitnouti; v to jedno okamžení chtěl vložit život bohatý, nový, jaký posud ještě neznal, život činů, jehožto pojem teprva v rakvi mu vysvítal.

Dlouho tak snil v ukrutném bdění, živ a mrtev, dvěma světům náležeje. Hodiny ucházely a každá se mu zdála v sobě chovat věčnost. - Již snad se byla nad zemí tichá noc rozložila; již snad i ten nejsprostější z poddaných jeho odpočíval po vykonané práci aneb se kochal ve slastech podlé milované choti; již snad i zlosyn spal a vzbouřené, svědomí jeho na chvílku se upokojilo, vězeň o svobodě snů a celá země v závoji noci větrem se nesla v pohledu stříbrných hvězd a bledé. Jen Vilímovi nelze bylo spát ani bdět, lůno ani pouze snít! Pustá temnota, temná věčnost strašlivou mu hrozila jis-

totou a nekynula naděje procitnutí nového. - Dutým zvukem zazněla půlnoc z věže klášterní. Vichr skučel chodbami a šumot a rachot nad hrobkou v kostele znamenal přicházející do hóry jeptišky. Zvuky varhan rozléhaly se úpěnlivě klenu- tím, provázené slabým jednozvučným zpěvem řeholních pa- nen. Až do hrobky a tam až do hlubiny srdce v rakvi ukrytého draly se tóny, ozvěnou doznívající. Byl to hrobní nápěv Vilí- movi. Ještě nikdy nepůsobily podobné zvuky tuk mocně na Vilíma jako nyní. Byloť mu, jako by ve znění varhan a zpěvů nábožných panen nový, duši jeho dosaváde neznámý citů svět se byl objevil. Co dítě pohnut byl by se hlasitě modlil, kdyby ústa se byly pohnouti daly; byl by plakal, kdyby vyschlý nebyl pramen slz jeho. Tak uplynula noc a den, a opět noc opano- vala kraj, již druhá, kteroužto Vilím v rakvi trávil. Opět byla vy- konánu půlnoční pobožnost jeptišek a vůkol se rozložilo hro- bové ticho. Vtom se zlehounka otvíraly dvěře u hrobky. Sla- bým krokem se někdo blížil. Byla to Klára, jenžto slzy roníc při- cházela, obejmouc pak rakev a hlavu svou na ni položíc, ža- lostně lkáti počala. Kdo zná bolest a žal nešťastné lásky, tomu nelze diviti se počínání dívčinu. Ona plakala hořce - a jakž neměla plakati? Jinochu zbývá zoufalství, muži síla, ženě msta, ale něžná dívka má jen slzy, jedinké to znamení jizlivé bolesti jčí. „Proč jsem ti nikdy nesměla říci, že tě nadevšecko miluji? Proč jsem ti nesměla vyjeviti cit svůj, život srdce svého? Ó, láska má, vroucí jako plamen sluneční, skrývala se byvši udu- šená a ukrutný slib navěky ji zatajil! Nyní smrt přetrhla závoj a mrtvému smím svěřiti, co živému tajiti jsem musela. Vždyť mě duch tvůj obléhá u ty nyní uvidíš umírající srdce mé po tobě prahnouti, v neobmezené lásce a mocném toužení po tobě zacházeti!“ - Toužení - zacházeti - dala ozvěna za odpověď, když byla Klára mluvit přestala, a uleknutou, na vše strany

pohlížejíci dívku v osamotnělé hrobce pojala hrůza. Vzpamatovavši se klekla u rakve a vykonávala vroucnou modlitbu. Vilím zaslechl žal i modlitbu její. To byla ta láska, kterou on neznal, o které jen slýchal, ve kterou však jindy nevěřil. Srdce jeho bylo pohnuto, mysl překonána - ale již pozdě! Klára ještě u rakve klečela, když na železné dvěře hrobky mocným rázem udeřeno bylo. dívka trnula v novém leknutí, nevědouc co činiti, any se otevřely dvěře a hrobník s lampičkou k mrtvému se blížil. Klára se rychle ukryla v kout za rakve dávnovéké, se strachem očekávajíc, co otec její činiti bude. Hle, tu on přistoupiv k Vilímovi násilně víko rakve odrazil, až praskot prken všemi stěnami se ozýval. Strašlivý byl pohled chodce nočního. Mdlá záře lampičky slabé světlo pohazovala na bledé, v bolestném usmívání stahující se tváře. Zočiv Vilíma v tak ouzkém bytu uloženého, počal se třásti a co bledá socha s jiskřícima se očima pozoroval zesnulého mladíka, až pak ruku na srdce své položil, jako by vnitřní boj utišiti chtěl, a zoufanlivý ráz obličej v lítostný se proměnil. „Pevně spíš a věčně, věčně tak budeš spáti! - Blaze tobě, blaze oku tvému, že nevidí, co tobě přináším; neb kdybys živ byl a viděl, stydla by krev tvá a srdce by přestalo tlouci, neboť i hrůzný jesti dar můj!“ Tu vytáhnul z řader lebku člověčí! Klára poznala hned, že jest to ona, jenž nad postelí její vedle hlavy matčiny se nacházela, o které však nevěděla, komu náleží. Ošklivý byl pohled hrobníkův, když ji vzhůru vyzdvihnul; v divokém pohledu a chvějícím se těle opět procitlá šílenost dosti rázně a hrůzně se jevila. „Aj, zde ti navracuji dluh svůj - přijmi, po čem jsi tak dlouho toužil. Já ukryval ten klenot, který jsi hledal, já přechovával hlavu otce tvého. - Nuže, nyní jsme všickni ve spolek smíření. Sem náleží ta hlava, jenž mi povržením ubližovala, a já vraždou pomstěn vám ji navracuji, stěny truchli-

vé! Synu, chovej otce svého!“ Takto řka ukládal lebku do Vilímových rukou, na nichžto se jiskřily skvostné prsteny v lesku brilantovém. „Známt’ já dívku,“ vece polohlasně hrobník dále, „jížto povinována jest rodina tvá. Jí jste ničehož neza nechali a mně pozůstala starost o ni. Beze zlata jsi se vyvinul z prachu, bcze zlata se opět k němu vrat’! V hrobě neplatí marnost: klenoty náležejí živým.“ I odňal Vilímovi prsteny až na jeden, jenžto byl ze všech největší a na kterém se skvěl vyrytý znak hraběcí. Ten vězel na prstě jako přirostlý a nemožno jej bylo stáhnouti, až konečně rozhorlený šílenec vytáhnuv ostrý nůž Vilímovi do prstu zaříznul. „Otče!“ vykřikla v stínu sklesnuvší Klára. Uleknutý hrobník obrátiv se mířil nožem k té straně, odkud zaslechl zvolání, až se mu ostří nad hlavou zablesklo. Tu však převrhnutá lampička spadla a hrůzná tma nastala. U dveří hrobky se ozvaly hlasy ponocného a jiných sousedů; rakev počala hlučně praskati a říznutím procitlý Vilím z ní povstával.

VII

V domě hraběcím bylo živo. Panstva přijíždělo ze všech stran na pozvání mladého pana hraběte ke skvostným hostinám v K... Zdaleka se rozlehal praskot bičů a znění zvonků koňům i saním přivěšených. Počínalo se zvečera soumráčiti a vesničané vybíhali z chalup svých, kdykoli veselý břinkot nového hosta oznamoval. Děti obskakující saně doprovázely je až ke vratům zámeckým, kde nedbajíce na mráz bosa ve sněhu stály zvědavě příchozí prohlížely, kteřížto v pláštích i kožichách zaobaleni spěšně do hořejších síní ubíhali. Již se více a více šelo a nastávala temná noc. Záře nesčíslných světél z oken zámeckých se míhala temností. Zvučnou hud-

bou počaly se plesy, kde po mnohá léta panoval smutek. „Tomu nechť rozumí, kdo chce, já nejsem s to,“ pravil jeden vesničan k ponocnému, obcházíje s ním po vsi okolo zámku „Tyhle lidičky tam se mění jako měsíc; brzy jsou rohatí a trkají jiné, brzy jsou kulatí a točí se na jejich hlavách. Zámek náš podobal se jindy klášteru, a nyní se stala z něho tančírna; pan hrabě jindy sotva chodil, a teď si poskakuje jako pražský štu-
dent. Co jej k tomu přivedlo? Kdož ví, co na té celé historii, o které se tak mnoho mluví a mnoho lže, pravdivého jest!“ „Ticho, ticho!“ napomínal ponocný, ohlížeje se na vše strany. „Není zde radno o tom mluvit; až budeme za vsí, povíme si o tom více. Při dnešním mrazu by věru neškodilo zajít na chvíli do krčmy. - He, kdo to? Rychle, sousede, za mnou; toť jest on!“ Ledva to vyřknuv utíkal vpravo mezi chalupy. „A kdo to má býti? „tázal se vesničan za ním utíkaje. „Spatřil jste někoho podezřelého?“ „Jen rychle za mnou! Kdož by to byl jiný nežli hrobník? Zde mezi zděmi se mi ztratil.“ „Pozorujte šlá-
pěje v sněhu, pak nám neujde - máte již stopu jeho?“ „Mám, tudy vede za konšelovu zahradu.“ „Tím lépe; u lípy se spojuje zeď s učitelovou stodolou a není tam žádného průchodu.“ Celá tato rozmluva trvala jen okamžení a ponocný byl již daleko vpředu, neslyše poslední slova mluvce. Nemohl však nikoho dohoniti a těžké padnutí za zdí přesvědčilo jej, že před-
chůdce jeho neočekávanou a obtížnou cestu si vyvolil, totiž přes zeď, kamž jej ponocný tak snadno následovati nemo-
hl. „To jsem se nadarmo uběhal,“ dí ponocný k blížícímu se sousedu; „takový skok přes zeď by hrobník nebyl vyvedl; mám za to, že to byl některý pacholík ze vsi.“ „Anebo také,“ vece soused, „že nějaký přesporní taškař, použiv hostiny v zámku, zde něco vyvésti chce. Nesmíme se odtud vzdáliti; kdož ví, co z toho pojde!“

„Dobře máte!“ svědčil ponocný. „Vy zůstaňte zde, já půjdu druhou stranou, a kdyby se něco vyskytlo, jen na mne zahvízd-
něte.“ Ponocný odešel, zanechav souseda v ouvozu o samo-
tě. Šedivý mrak se zatím na celém podnebí rozložil, zakrýváje
tváří spanilého měsíce a jasné zraky skvoucích se hvězd. Půl-
noční vichr zuřil krajinou a sníh se počal sypati z oblak, ochlad-
lou zem v bílé umrlčí roucho zaobaluje. Za vsí se rozléhalo hvíz-
dání ponocného, ale jenom štěkot psů odpovídal, an soused
opustiv stráž do krčmy se byl odebral. Asi půl hodiny bylo uply-
nulo, an ponocný sám též do krčmy vstoupil. „Soused, vás
by měl člověk postavit do hrachu proti vrabcům, ne však
na stráž obce! Prsa jsem si mohl vyhvízdati - nu, zde byste
mě arci nebyl doslechl.“ „Kmotře,“ odtušil soused, „byl by hřích,
psa tam nechat déle státi, neřkuli člověka! Nemohl jsem vydr-
žeti v sněhu a chumelici, proto jsem odešel, domnívaje se,
že vás zde již najdu. Mámtě za to, že by naše dnešní hlídka
zbytečna byla.“ „Já ale nemám za to!“ dí ponocný. „Kdybyste
byl zůstal, mnoho byste byl získati mohl. Dvacet tolarů bysme
měli v kapse - já viděl hrobníka!“ „Hrobníka?“ zvolal hospod-
ský, přisednuv blíže k ponocnému; „prosím vás, kde jste jej
viděl a v jakém stavu?“ „Za vsí. Právě odtamtud přicházím.“
„A proč jste se ho nezmocnil?“ vece soused. „Proč vy jste ute-
kl? Já samotný se nemohu s ním rváti. Vždyť každý dobře ví,
jaký strach jde z toho šílence; on se nazývá tygrem a hrozí
smrtí, kdokoliv se ho dotkne.“ „A jak jste jej zahlídnul?“ „Po-
staviv se za zed’ -“ vypravoval ponocný - „abych se poněkud
uchránil před větrem a sněhem, zaslechl jsem nablízku šu-
mot. I ohlídnou se, a hle, hrobník se škrábal po zdi a nespátře
mne skočil dolů. S obnaženou hlavou, v otrhaném oděvu, bos,
rázný kej v ruce, zimou se třesa utíkal ke hřbitovu. Zpočátku
jsem nevěděl, co činiti, pak jsem hvízdal dle možnosti, vy však

jste mě neslyšel. Hrobník ale zaslechnuv hlas můj obrátil se a dal se na outěk k rybníku.“ „Kdo by se byl nadál,“ pravil soused, „že se tu ještě ukáže!“ „Vždyť ho již mnozí lidé viděli zde poběhávati!“ řekl hospodský. „Ano, kdyby pan hrabě a páni ouředníci nevěděli, že je zde, nemusel bych k ponocování ještě někoho k sobě jednati, aniž by byli vysadili odměnu dvaceti tolarů pro toho, kdo by jej přivedl“ „Nuže sousede,“ jal se mluvit hospodský, „zдалipak jste se opět něčeho nového dověděli o tom vytrženci?“ „Nového nic,“ odtušil ponocný, „dosti však na starém. Pan hrabě co ví, nezjeví a u ouřadu panuje takové tajemí, že se i nám svědkům zapovědělo v obci mluvit o tom, co se bylo přihodilo. Jen to je jisto, že hrobníkovy cesty již odedávna nepravé bývaly.“ „Tomu rád věřím,“ pravil na to hospodský. „Dávno jsem se vás již chtěl ptáti, jak se tehdaž dělo s panem hrabětem. Žádný se o tom dosti jasně nevyjádří; vy byste mi to mohl pověditi, pokud jsme tu sami a žádný nás neposlouchá.“ „Bude vám povědomo,“ počal opět ponocný, „že jsem dostal rozkaz zvláště na hřbitov dohlížeti; a právě v oné pamětihodné noci, kdy náš pan hrabě náhodou aneb bůhvíjakým čarodějstvím z mrtvého spaní procitnul, stalo se, že konšel se mnou ponocoval. Ke hřbitovu se blížíce spatřili jsme bílou ženštinu k hraběcí hrobce kráčet. Nedůvěřuje sobě zůstal jsem státi, ale konšel mě za sebou táhnul. Když jsme přišli ke vratům hřbitovním, vycházel hrobník právě z chyše své a s lampičkou v ruce také se ke hrobce blížil. Zlehka za ním šedše u vchodu jsme státi zůstali, očekávající, co se dítí bude.“

„A co jste viděli?“ dí hospodský.

Ponocný vypravoval, co tam byl spatřil, litoval však, že samomluvě hrobníkově neporozuměl. „Jak nám ale uskočil,“ doložil nato, „a kam se v okamžení poděl, nevím.“ „Podivná,

nepochopitelná věc!“ pravil soused. „Nejdivnější ale jest proměna celého chování, a jak se zdá, povahy našeho pana hraběte.“ „Tomu se diviti nelze,“ vece ponocný; „příchod cizích mění život domácích. Když přátelé pana hraběte o zázračném procitnutí jeho se dověděli, ze všech všudy stran jej navštívivše nový život v zámku zavedli. Podivnější jest chování se jeho ku Kláře: každodenně k ní dochází na hřbitov. Chtěl prý, aby se přestěhovala do zámku, ona však odporuje.“ „Já doslechl, že po velikonočních svátcích do kláštera vstoupí.“ „Kdož ví, jak se to ještě podivně skončí!“ „Ba arcí!“ přisvědčil ponocný. „Víte-li pak ale, že pan hrabě knihy, písemnosti a jiné hrobníkovi náležející věci na ouřad odnésti dal a že usouzeno jest a veřejně se ohlásí: nedostaví-li se stíhaný hrobník do konce běžícího měsíce, prohlídnuté spisy jeho hrdelnímu právu do Prahy se odešlou; z čehož vysvitá, že záležitosti hrobníkovy důležité jsou.“ „Tomu rád věřím,“ dí hospodský. „slyšel jsem, že pochází z rodu našich hrabat.“ „Aj - kdo to?“ zvolal ulekáný soused, ukázav na dvěře, anyžto se otvíraly - a hrobník vstoupil do světnice. Všickni byli jako omámeni. Strašlivý byl pohled na hrobníka. Uprostřed světnice na ukrutný kyj podepřen, divoce vůkol sebe pohlížel. V obličeji šílence však se jevila bolest, jakáž se neskrývá v žalosti obyčejné - jaká se jevívá jen u velikém hoři vznešených duchů, an šílenost s velikostí v některém ohledu sobě podobny jsou, přestupující totiž meze všedního života. I v šílenosti dřímá poezie, ale hrůzná u vyjevení svém. Kde planoucí, umírající oko co mdlá, ale podpalující jiskra od stínu k stínu pobluzuje, kde vystoupivší duch opravdivosti žádné oblohy nenalezá, by horoucí želání své ve chladných oblacích zmírnil, žádného nebe, ve kterém by zapomněl na zem, kteréžto by mu vrátilo, co mu odňala zem: tu omdlená toužící a bloudící duše zpět se utíká v hlu-

bokost srdce, ukrývají se tam světu nešlechtnému. Ach, kdož podobný stav bez bolesti pocítil? A v bolesti té až k šílenosti povýšené dřímá hluboká, truchlivá poezie! Takový byl výraz tváře hrobníkovy. Divoce se zachechtal a ke smíchu tomu celé tělo se mu třásl. Otrhaný oděv zvýšil strašlivý pohled jeho. Obnažená prsa viditelně se dmula, ve vlasech lesknul se sních a krůpěje jeho chladily mu čelo. Bosé nohy krvácely zde onde, kamením a trnem natrhnutý. „Hahaha!“ zachechtal se šílenec. „Viděli jste - krásná luna v okénku klášterním jak se úplně skvěla nad pahorkem? Viděli jste bídou tvář její, jak na tygra se usmívala? O nikoliv! Vy sprostáci plazíte se v prachu nezíráte vzhůru! Tygr ji viděl, on krvavým pazourem svým ji zachvátil a ona se škaredá ukryla ve hrob a krásné líce její ve hnusnou potvoru se změnilo. Tygr, tygr ji zachvátil krvavým pazourem tímto, a ona nezírá více, nesměje se a nesvítl! Hahahaha! Slyšte, strašliv je tygr, když se směje. Dlouho bloudiv lesem pustým opustil nyní brlohu svou. Dejte mu jísti - jísti chce tygr, by nasycen mohl se vrátit do brlohu své, do černého lesa. Jísti mu dejte, sice i vás zachvátí a zničí jako lunu svou!“ Ledva to vyřknuv kyjem svým vůkol sebe švihl a ustrašení sousedé nehýbali se z míst. „Nuže, nedáte-li tygru jísti, roztrhá skryše vaše!“ Tu hospodský, nejzmužilejší mezi všemi přítomnými, vstana popuzoval ponocného i souseda, aby násilím hrobníka se zmocnili. Ponocný počal hlasitě křičeti, by vzbudil domácí lid, hrobník ale kyjem svým tak silně na stůl udeřil, až jej vedví rozrazil a jedinká svíce ve světnici zhasla.

„Tygr je hladov; hladem-liž jej zajít necháte? - Tygr se pomstí, haha!“ Tu se hřmotem se obrátiv utíkal šílenec z domu a chechtot jeho tichou nocí strašlivě se rozléhal. - V zámku se zatím hosté vesele zabývali, a nedbajíce na čas i nečas,

hlučně si počínali, hudba hráti, jinoši a dívky tancovati nepřestávali. Jenom jeden ze všech u okna stoje, ve hlubokém přemítání v temnotu noční hleděl. Zdaleka se míhalo skrovné světýlko z chyše hrobníkovy, jižto Klára samotná obývala. - „Proč bdí osamotnělá tam dívka, vši společnosti se straníc? Proč nechce ta, jenž srdce své mi odkryla, zde přebývati, kde by přátelská i snad jiná vyšší moc ji ochraňovala? O černý osude! Když jsem ji neznal, tu se denně blížila ke mně a já se jí stranil; nyní, když já ji hledám, skrývá se dívka pohledu mému!“ Odbila půlnoc. Světýlko na hřbitově nebylo ještě uhaslo. Tu se zdaleka ve sněhu vyskytla postava po pahorku běžící. Nedalo se rozeznati, byla-li to postava člověčí. Brzy se zdála ve sněhu se váleti jako divoké zvíře, brzy opět zcela zmizela z očí; brzy zase vzhůru běžela a napotom pahorkem dolů se valila. „Aj, co to?“ zvolal pozorující Vilím, a ledva to vyřknuv, hodil na se plášť, ozbrojen pak dvěma bambitkami a nepozorován společnost opustiv ku hřbitovu spěchal. Krajina byla tichá, ani jeden živý tvor nerušil spaní mrtvé prostory. Člověčí stopa se nikde nejevila a pahorek se bělal nad pustou rovínou. Záveským rybníkem napolo zamrzlým táhly se pablesky ze síní hraběcích a slabé lampičky světlo kmitalo se z chyše hrobníkovy. Mrtvé ticho oblehlo krajinu; jen když hudci v zámku hlučněji si počínali, tu rozvinuté zvuky truchlivě se v dálce ozývaly, nebo smutno jest i nejveselejších zvuků v dálce umírání. Vůkol žádného nespátriv k chatrči na hřbitově se přiblížil, kde Kláru, v nábožné knížce čtoucí, pozdní návštěvou svojí překvapil. „Ty ještě bdíš?“ pravil k ní zticha. „Že jsem v okénku světlo spatřil, pudilo mne ouzkostranné tušení dohlédnouti, zdali zde bezpečno jest. Proč jsi nešla již spat, Kláro?“

„Tichá noc je přítelkyně opuštěných,“ vece dívka; „slova dávno zemřelých, při čtení spisů jejich, útěchy poskytují bolestné-

mu srdci mému.“ „Však i v životě samém nalezla bys útěchy, milá Kláro, jakové tobě ani mrtvá slova knih, ani jednotvárná samota nedopřeje.“ „Ó nikoliv, pane hrabě! Tam v nepokojném světě nezasvitne tak jasně oblažující onen cit - útěcha nebeská, any hlučné plesy na okamžení odvrací duši od pozorování světa vnitřního. V těchto okamžicích se chová velká ztráta, jakoužto radosti života pospolitého nikdy nenahradí.“ „Myslíš? Kde však zůstává oučel žití pozemského? Trvanlivý žal oslabí činnost naši; beztělesné myšlenky, kteréžto v život neuvádíme, stanou se prázdnými sny, a komu vezdejší dnové bez činu uplynou, nad toho ztraceným věkem vstane jitra se zoří studem zarděnou.“ „Aj, jakýž by mne ještě čin očekával? Síla má nestačí k o odvrácení osudů protivných a i k tichému, trpělivému snášení jsem slaba. Neznám žádného na zemi, kdo by mě tam očekával. Matka má jest již dávno pochována a každé jaro vzbuzovalo slzy mé na jejím hrobě. Ty slzy a ty kvítky bývaly jedinkým utěšením mým. Pramen slz již vyschnul a i poslední květy zvadnuly. Ana radosti neznám a v žalu plakati nemohu - zdali zničeno není srdce mé? Jakýž čin ještě kyne na zemi srdci zničenému?“ „Znám i ctím hoře tvé, nepochopuji však, proč bysi v něm zajítí měla. V onom světě, kterého se obáváš, mnohé nalezneš okolnosti, jenž tebe těšiti budou, nerušíce duševní život tvůj. I já jsem dlouho ve bludech žil. Z jiné strany se mně otevřel život a ten svět, kterým jsem neznaje ho dlouhý čas opovrhoval - svět citů ovlažuje nyní chladné srdce mé. - Opustil tebe hluboký cit tvůj? Pokud cítilo srdce tvé, nebylo zničeno a věz, že v citu nejhlavnější činnost pohlaví tvého se chová. Miluj, jako jsi jindy milovala, a budeš utěšenější; a může-li tě oblažiti vědomí, že jsi jiného šťastným učinila, obrať srdce své tam, kde mu soucit kyne a kde se láska láskou odměňuje!“ „Jak to myslíte, pane hra-

bě?“ tázala se Klára a líce její se zardělo, jako by tajemství srdce planoucí tvář vyjeviti se chtělo. „Pamatuji, že jste jinak smejšlíval, zavrhuje srdce lidské a cit slabostí nazýváje.“ „Ó, bohužel tomu tak bývalo! Byli to dnové zatemnění, věk smutnější nežli ona ve hrobě probdělá doba, kde jsem teprv ztrátu svou poznal a nového života nabyt. Prvnější smejšlení své pochoval jsem ve tmách jediné strašlivé, mně nezapomennutelné noci. Mrtvému tehdáž tělu dopřáno bylo v hlubokost světa i srdce zřítí, až vnitřní hled můj k jádru života se prodral a přesvědčil, že cit božskou zajisté mocnost a vnady rajske do sebe má.“ „Jak?- Vy jste zaslechl -“ „Ano!“ vece Vilím, ruku dívčinu na srdce tiskna; „slyšel jsem přiznání tvé a každé slovo se ujmul v srdci mém. Ó, proč jsem musel umřítí, abych se znovu narodil? Proč v rakvi ležeti, bych poznal tebe a lásku tvou? Zde se jevila vůle vznešenější, bylo nám to oběma souzeno. Však proč se mě nyní stráníš? Věz, že tě miluji, jakož i přesvědčen jsem, že i ty mne milovala. Ten samý osud, kterýžto mne uvedl k novému čerstvému života pramenu, ten i tebe uvedl ke mně; mohla bys odepřítí volání jeho a prosbě mé? - Ty se ode mne odvracuješ, Kláro? Oči tvé slzí? - Ó arci - já nezasluhuji milost tvou! - hled, u nohou tvých ti vyjevují věrnou, vroucí lásku svou, jakož i ty jsi se svěřila u rakve mé! Budiž stálá v citu svém! - Ach, žádným, žádným milostivým pohledem mně nepřisvědčuješ? Proč, Kláro, milovaná dívko, proč se zapomínáš nyní nade mnou?“ Klára se dlouho nemohla vzpamatovati. Co ani ve snu neprocitnulo tak skvělé v mysli její, co veškerou naději srdce jejího daleko převyšovalo, toho se jí nyní dostalo; blahostí naplněná číše lesknula se před okem jejím, nevýslovně smutným. Mocností okamženní tohoto byla omráčena. Nad sebou spatřila jasnou hvězdu lásky, k ní však viděla se blížit černou, tmavou chmuru a da-

leko, daleko v hlubině její planula slova kletby otcovské. Krásná hvězdo lásky, jakkoli přívětivě kyneš z temnomodré dalekosti noční - zajdi, ach zajdi, skryj se za obzorem ;v usmívání tvém budí se žal a záře tvá loudí jen slzy z očí našich! Nemožno bylo dívce zodpovídati slova Vilímova. Cokoliv říci se snažila, v procitnutí již udusiti musela. „Aj, odvrácena ode mne ani neodpovídáš?

Tedy mě zcela zavrhuješ?“ „Ó nikoliv,. Nechte mě, pane hrabě, opusťte chyši tuto, probůh vás prosím! Ach - slova vaše jsou tak vášnivá, a já vám je zodpovídati nemohu - nesmím! Opusťte mě, neb ústa má zavřena jsou přísahou a srdce mé odvráceno jest od světa!“ „Tebe opustit? Nikoliv - okamžení blažených málo čítá život můj! Jak bych mohl nyní odejít, kdy nejblaženější chvíle mně kyne? Nebyla by tu ztracena nejkrásnější částka žití mého? Slyš, mě sem hnala nevýslovná touha, bych z úst tvých nabyl opět přesvědčení o lásce tvé jako tehdy ve tmavé hrobce. Ó rci, dívko, proč mně nyní všecku důvěru svou odpíráš? Čili nepochopuješ změnu jednání mého? „, Hluboko se drala slova jinochova do srdce Klářina. Jaký to boj pro milující dívku! Viděla milence u nohou svých; věděla, že jediné laskavé pohlédnutí jej oblaží - a ústa ni oči nesměly vyjeviti žádost srdce! Sebravši ale veškerou sílu svou umínila sobě Vilímovi učiněný slib a otci složenou přísahu vyjeviti. Když byl Vilím s hrůzou dívku vyslechnul, přesvědčoval ji všemožně o neplatnosti přísahy vynucené, dokazuje jí, jak nerozumné bylo by splniti slib šílenci učiněný. „Co žádá otec tvůj ode mne? Proč na všech stezkách se setkáváme? On byl jediný, ku kterémuž jsem za temných časů života svého ze samoty své docházival. Dobře jsem pozoroval, jak za přívětivou tvářností jeho nedůvěra se kryla. Jaká toho byla příčina, tobě vyjeviti nelze; až však vyzkoumány budou sledy jeho

a jednání jeho sluncem pravdy se osvítlí, pak snad odvrátíš navždy srdce své od otce milovaného. To však nesmíš zrušiti aniž oslabiti lásku naši. Což medle této po otci tvém? Sproští otcové, ouplnému opanování rodiny své uvyklí, sobectví svoje až na vzrostlé děti vztahují a i v záležitostech srdce jim předpisovati se osmělují! - Zatvrzelci! Oni necítí v žilách svých zmužilosti ni citů mladistvých;nevědí, jak daleko je převyšuje nynější mladý svět! - Má jsi, Kláro, a kdyby desatero přísah tě poutalo ku svévolnosti šílencově!“ Ještě mnoho mluvil Vilím u vášnivém zápalu. Více a více přesvědčoval Kláru o neplatnosti slibu jejího; ona pak, uznávajíc pravdivost důvodů jeho, dlouho trvala v rozpacích. Vítr hučel krajinou a slabý červený požár dále a dále po nebi se vinul. Lampička v chatrči dohořivala. Vilím obejmul milenku, kterážto zpočátku jen slabě mu odporovavši vroucím napotom políbením vše a více vyřknula, nežli ústa její zamlčeti měla. “Hled, milenko, již se i nebe rdí. Jitro nám osvěcuje svatební pochodeň a žádná mocnost nás nerozdvojí více!“ A hle, dále a dále planulo nebe a více a více rděly se líce dívčiny. V náručí milence zapomněla na minulost a budoucnost, nový krásný život se jí objevil. Ústa Vilímova plamenem žhoucím posívala ústa i líce Klářiny. Oko hledělo v oko, jako by oba i duše své k obejmutí vábili; srdce se vinulo k srdci, jako by v jedno splynouti chtěla ke spojení věčnému. Tu silná rána udeřila na okno, že se sklo s břinkotem v tisíce-ro kusů rozlítlo, a kyj nad hlavou Vilímovou zarazil se v zeď. Uleknutý jinoch vyskočil, a hle-za oknem stál hrobník se strašlivým obličejem. Jednou rukou vzhůru na lebku nad Klářiným lůžkem ukázav, druhou na srdce položil. “Ha!“ vykřiknul Vilím; „ďáble, co to?“

„Tak se pomstil tygr!“ zvolal hrobník a zmizel. Celá vesnice stála v jednom plamenu. Na nebi to nezasvítilo jitro, nýbrž po-

žáry hořících stavení. Vichr divoce vál, dívky a ženy křičely, muži nosili a hasili, v to se mísily zvonky z celého okolí a žalostný zvuk trouby ponocného se zanášel větrem, jako by i mrtvé z hrobu vzbuditi chtěl. Vilím pádil za hrobníkem, kterýžto divokým letem k háji ubíhal.

VIII

Po vyhoření vesnice K... uplynulo několik měsíců; hrobníka nebylo v krajině, aniž kdo věděl, kam se poděl. Do všech krajů rozeslaly se příkazy od ouřadu, aby se šílenec stíhal, a znamenitá odměna slibovala se tomu, kdo jej přivede nebo udá, kde se zdržuje; ale všecko nadarmo. K vysvětlení okolností prchlíkových, ačkoli všickni skoro sousedé vesničtí na ouřad voláni byli, nicméně málo přispěli. Někteří o hrobníkovi zcela nic nevěděli, jiní dosvědčovali, co ponocný udával, opět jiní měli jej za čarodějníka. Ze všeho udání však jen ta jistota vyplývala, že hrobník otvírav hroby olupoval mrtvé, kteréhožto mínění pravdivost z nalezených ve příbytku jeho zlatých řetízků, prstenů a penízků vysvítala; nacházelt' se mezi nimi mnohý klenot hraběcí rodině náležející. Ale i jiné vynašly se ještě pozůstatky, temnou minulost osvětlující. Tu hrozné podezření, v jakémž hrobník vězel, více a více se objasňovalo, až pak dostatečné důkazy o pravdě pochybovati nedaly. Při prohlédání zanechaných pozůstatků předevzal sobě Vilím prohlídnouti knihy, rukopisy a listy hrobníkovy, a tu se jevila hrůzná tajemství. Jednotlivé psané listy, některým knihám přivtělené, všelijaké poznamenání zde onde na deskách a nepotištěných listech - jak bylo patrné, od hrobníka sepsané - tvořily, když je byl Vilím v pořádek uvedl, dokonalý pamětník šilencův. Nyní byla nalezena dráha, kteroužto právníci dokonalého přesvěd-

čení nabytí mohli. Po dalším poptávání vyskytlo se dosti důkazů o mnohostranných zločinech hrobníkových. Ale mnohem více nalezalo se v pamětníku, nežli právo zvědět chtělo. Jako by temný závoj se byl roztrhnul, vyjevila se mu hrůzyplná minulost. Odporující sobě city bolesti a soucitu, zošklivení a zavržení provívaly srdce čtoucího a tragická činnost hrobníková i odporný osud jeho mnohou slzu mladému hraběti vyntily a přísné soudce ku podivu přivedly I na dávno zašlé nehody se přece jedna ještě myšlénka bolestně připíná: že nepravým jednáním a odporným osudem vzbuzený nesouzvuk přirozenství i v nejvzdálenější budoucnosti ještě zaznívá a nikdy více navždy nezajde. Jako při každém i nejnepatrnějším pohnutí daleké světy se zachvějí - ač neviditelně; jakož i dosti malý kamínek v oceán hozený dalekým mořem pohne - ač nepoznatně: tak i činy minulosti co neukojitelní duchové pronásledují věky i rodiny, vždy se opakující. „Ach!“ dí Vilím k sobě, „co i mne ještě očekává - a Kláru - a jeho? Ó kýž by ho již nebylo; hanebná smrt očekává jej - nechť raději ukrutnou zajde!“ -